

PAPERS

d'Educació de Persones Adultes

50

L'Educació de Persones Adultes a Catalunya. Perspectives i propostes

EDITORIAL

50 Papers

TEMES A DEBAT: L'EDUCACIÓ DE PERSONES ADULTES A CATALUNYA

- 30 anys d'Educació de Persones Adultes a Catalunya (Núria Valls)
- El diagnòstic de la formació de Persones Adultes a Catalunya. Centres i aules del Departament d'Educació, del Departament de Justícia i municipals (Mercè Chacón, Carme Martínez-Roca, Màrius Martínez, Margarida Massot, Victoria Moreno)
- Propostes per l'Educació de persones adultes del futur, des del moviment de persones participants (Ana Lebrón i Laura Ruiz)
- L'Educació de Persones Adultes a Catalunya i la Universitat (Ramon Flecha)
- Educació de Persones Adultes en el context local (Montserrat Fisas)
- El paper de les administracions en l'Educació de Persones Adultes a Catalunya (Miquel Fort)
- Educació democràtica de Persones Adultes a Catalunya: algunes propostes per als proper 5 anys. Entrevista amb Lourdes Pérez (Núria Valls)
- Sis obres clau en l'Educació de Persones Adultes
- Pàgines web d'interès en l'Educació Democràtica de Persones Adultes (Núria Valls)

DOCUMENTS

Conferència de Paulo Freire a l'Escola de Magisteri de Sants, Barcelona

EXPERIÈNCIES

- Una experiència d'autoocupació col·lectiva des del compromís social (Javier Pedrero i Lars Bonell, Sembla)
- C.E.P Polígono Sur: Obrint portes.
- Una experiència de col·laboració amb la universitat (Residència universitària Flora Tristán)
- (Luisa Vera Barragán i Víctor Manuel González Requena)

CRÒNICA

IV Congrés de Tertúlies Literàries i Musicals Dialògiques

CONVOCATÒRIES

- VIII Congrés Internacional de Persones Participants en Alfabetització
- Curs de monitores de lleure amb especialitat en menjador per a dones gitanes
- Forma't en TIC: Societats multiculturals, habitatge-món laboral i prevenció de la violència de gènere

RECENSIÓ

Aprendiendo para el amor o para la violencia, d'Elena Duque.

Canvi de local

Des del mes de març i amb l'objectiu de proporcionar més i millors activitats i projectes, la seu social d'AEPA s'ha traslladat conjuntament amb FACEPA, CONFAPEA, Drom Kotar Mestipen, El Roure Cooperativa i Fundación Ujaranza a la següent adreça:

*Via Laietana, 41, 1r 1a
08003 Barcelona*

Els telèfons no han canviat.

El local està obert a la vostra participació. Us hi esperem.

PAPERS és una publicació de l'Associació per l'Educació de Persones Adultes (AEPA).

Via Laietana, 41, 1r 1a. 08003 BARCELONA.

Telèfon 93 310 7715. Fax 93 310 0547.

E-mail: a.e.p.a@suport.org

COORDINACIÓ: Esther Cañada, Miquel Fort.

EQUIP DE REDACCIÓ: Montserrat Fisas, Alfons Formariz, Miquel Fort, Maria Padrós, Andreu Pagès, Cristina Pulido, Laura Ruiz, Núria Valls i Esther Cañada.

EQUIP COL·LABORADOR: Consol Aznar, José Beltrán, Joana Colom i Sebastià Poy.

MAQUETACIÓ: José Ángel Borlán.

PVP: 3 euros. **PAPERS** no es responsabilitza necessàriament de les opinions que continguin els articles signats.

D.L.: B-43630-86

Amb el suport de:

EDITORIAL

- 4 50 Papers
TEMES A DEBAT: L'EDUCACIÓ DE PERSONES ADULTES A CATALUNYA
- 8 30 anys d'Educació de Persones Adultes a Catalunya (Núria Valls)
- 9 El diagnòstic de la formació de Persones Adultes a Catalunya. Centres i aules del Departament d'Educació, del Departament de Justícia i municipals (Mercè Chacón, Carme Martínez-Roca, Màrius Martínez, Margarida Massot, Victoria Moreno)
- 13 Propostes per l'Educació de persones adultes del futur, des del moviment de persones participants (Ana Lebrón i Laura Ruiz)
- 16 L'Educació de Persones Adultes a Catalunya i la Universitat (Ramon Flecha)
- 17 Educació de Persones Adultes en el context local (Montserrat Fisas)
- 21 El paper de les administracions en l'Educació de Persones Adultes a Catalunya (Miquel Fort)
- 23 Educació democràtica de Persones Adultes a Catalunya: algunes propostes per als proper 5 anys. Entrevista amb Lourdes Pérez (Núria Valls)
- 25 Sis obres clau en l'Educació de Persones Adultes
- 27 Pàgines web d'interès en l'Educació Democràtica de Persones Adultes (Núria Valls)

DOCUMENTS

- 28 Conferència de Paulo Freire a l'Escola de Magisteri de Sants, Barcelona

EXPERIÈNCIES

- 31 Una experiència d'autoocupació col·lectiva des del compromís social (Javier Pedrero i Lars Bonell, Sembla)
- 33 C.E.P Polígono Sur: Obrint portes. Una experiència de col·laboració amb la universitat (Residència universitària Flora Tristán) (Luisa Vera Barragán i Víctor Manuel González Requena)

CRÒNICA

- 35 IV Congrés de Tertúlies Literàries i Musicals Dialògiques.

CONVOCATÒRIES

- VIII Congrés Internacional de Persones Participants en Alfabetització.
- 38 Curs de monitores de lleure amb especialitat en menjador per a dones gitanes
- 38 Forma't en TIC: Societats multiculturals, habitatge-món laboral i prevenció de la violència de gènere

RECENSIÓ

- 39 Aprendiendo para el amor o para la violencia, d'Elena Duque.

50 Papers

Aviat farà 23 anys, pel desembre de 1983 va néixer *Papers d'Educació d'Adults*, com a orgue de l'AEPA, l'Associació d'Educació Permanent d'Adults. Amb el temps, el disseny ha millorat i el nom ha canviat. Ara és *Papers d'Educació de Persones Adultes*. Però han passat moltes més coses que aquest canvi de nom i de presentació. Papers vol ser la veu de les persones participants en l'educació permanent, i especialment de la FACEPA, la Federació d'Associacions Culturals i Educatives de Persones Adultes.

En aquests anys, a *Papers* s'hi reflecteixen els debats sobre el *Libro Blanco* de l'educació d'adults, era l'any 86, aquell intent frustrat del ministeri per reorganitzar l'educació permanent; els durs debats interns del 88-90 sobre l'orientació que calia donar a l'AEPA que van acabar enfortint les propostes més participatives i innovadores; el Congrés

sobre noves perspectives educació que, amb la p (al que hem dedicat m marcar una nova orien general de l'educació a debat sobre el traspàs les seves conseqüènc treballat diversos tem ara les diverses lleis q l'educació permanent, base territorial, Europ l'atur, els joves, la inte diàleg entre cultures, socials, la dona, l'educació permanent als Països Catalans, l'art i l'educació permanent, les llengües, la pau i tants altres temes. Creiem que *Papers* ha reflectit prou bé l'evolució de l'Educació Permanent al nostre país, sempre des d'una orientació que ha primat la millora de la pràctica educativa per sobre de la crítica institucional o de la posició corporativista.

El camí no ha estat del tot fàcil i ha estat obra de moltes persones que hi han dedicat el seu temps i esforç. A més des de fa uns anys, el suport de l'Àrea d'Educació de la Diputació de Barcelona ens ha facilitat econòmicament poder tirar endavant la revista.

En aquest número 50 fem un repàs al que

ha estat i el que és ara l'Educació Permanent a Catalunya i fem algunes propostes per a un futur immediat, des del punt de vista de les persones participants, les escoles, la universitat, les administracions, etc.

L'educació de persones adultes té una urgent necessitat de posar-se al dia de manera radical, de ser presa i entesa com un punt bàsic per al present i el futur del nostre país, de la seva cultura, del conjunt de la societat. No podem seguir amb fórmules antiquades que fan continuar amb els mateixos defectes i no permeten sortir a la llum les millors iniciatives i les potencialitats que encara té l'educació de persones adultes. Les anàlisis i les dades hi són, les idees i les propostes, també. Ara cal que els poders públics emprenguin una acció decidida, innovadora en el que calgui, tan consensuada com sigui possible, però tan radical com es necessita, que superi l'empantanegament

ctures administratives re dels seus objectius atives de la població

necessitat, però n'ha a clara i específica que

No podem seguir amb fórmules antiquades que fan continuar amb els mateixos defectes i no permeten sortir a la llum les millors iniciatives i les potencialitats que encara té l'educació de persones adultes

PAPERS
d'Educació de
Persones Adultes

Número 50
A b r i l
2 0 0 6

MT

30 anys d'Educació de Persones Adultes a Catalunya

Núria Valls

S'han acomplert ja trenta anys des dels inicis d'una Educació de Persones Adultes democràtica a Catalunya. També a la resta de l'estat espanyol anaven sorgint experiències democràtiques i alternatives a la situació de la dictadura, promogudes per entitats veïnals, educadors i educadores compromesos en una nova pràctica educativa, persones adultes en situació d'analfabetisme i/o sense titulació bàsica, intel·lectuals compromesos amb els projectes dels veïns i veïnes de barris en situació desfavorida... En el present article recollim, a grans trets, la trajectòria històrica de l'Educació Democràtica de Persones Adultes a Catalunya.

Els inicis

Eren temps d'il·lusió, de somnis, d'utopia... A meitat de la dècada dels setanta, amb el final de la dictadura, s'havien materialitzat moltes expectatives que, al llarg de molts anys, havien anat forjant-se al cor de molta gent. S'obrien les portes de l'estat a nous vents procedent d'Europa...

Malgrat que l'analfabetisme havia estat "oficialment" eradicat, moltes persones tenien necessitat d'aprendre a llegir i escriure, d'iniciar, continuar o finalitzar els estudis bàsics, d'adquirir una qualificació professional. Estàvem en plena societat industrial. Els treballadors volien aprendre més, les dones anaven sortint del silenci i volien tenir una formació que els havia estat manlevada en els anys de l'escolarització pròpiament dita. Érem a les acaballes de l'emigració exterior: al llarg dels anys seixanta i primers dels setanta, moltes persones havien hagut d'emigrar a Alemanya i altres països europeus per sortir de la precarietat.

Hi havia encara una forta immigració interior. Persones de molts indrets d'Espanya, anaven fent cap a Catalunya per tal de treballar en les indústries del país. Aquestes persones portaven amb elles una forta il·lusió per aprendre la llengua del país d'acollida.

Moltes ciutats del cinturó de Barcelona s'adheriren a una campanya per aprendre català. Campanya que duia per lema "El Català a l'Escola".

L'any 1973 Edgar Faure escrivia:

En el curso de los diez últimos años es cuando ha tomado cuerpo realmente la idea de la educación permanente (...) Así la educación permanente deviene la expresión de una relación envolvente entre todas las formas, las expresiones y los momentos del acto educativo (UNESCO: 1973).

Precisament l'any 1973 naixia un col·lectiu d'educadors i educadores d'adults que treballaven en quatre punts diferents del cinturó de Barcelona: el Camp de la Bóta, la Barceloneta, el barri de Santa Rosa a Santa Coloma de Gramanet i el barri de Can Serra a l'Hospitalet de Llobregat.

Al llarg dels anys setanta, les reunions es basaven en la metodologia de Paulo Freire. Més tard segons ens explica Pedro Acebillo coordinador del SPT (Servei d'Educació Permanent dels treballadors):

En la mañana del segundo sábado del mes de abril de 1976 se reunían en Rosa Sensat educadores, educandos y gestores de estas cinco escuelas y de otras que se habían ido incorporando paulatinamente a las reuniones: Can Puigjaner (Sabadell), San Roque (Badalona), Carmelo y Buen Pastor (Barcelona) y Can Vidalet (Esplugues,) además de personas de otros barrios interesados (Flecha, López, Saco:1988).

En els seus inicis, l'Educació de persones Adultes sorgeix associada als barris més desfavorits de Catalunya i on hi ha major concentració de treballadors. Érem en plena societat industrial. Una de les experiències d'EDA (1) va néixer l'any 1978; va ser l'Escola d'Adults *La Verneda-Sant Martí* a la ciutat de Barcelona. Des dels seus inicis, quan un grup de disset persones es van unir per fer realitat un projecte d'educació de persones adultes al barri de La Verneda i es va anar gestant un moviment associatiu. Anys després (en la dècada següent), aquest moviment es dotarà d'estatuts i assolirà una situació plenament legalitzada i registrada al Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. Així van prenent forma les associacions *Àgora* i *Heura*. Altres projectes van sorgint arreu de Catalunya, com ara l'escola d'adults *Jaume Tuset* a Ripollet; també sorgeixen noves escoles a les altres comarques de Catalunya.

L'EDA a Catalunya a la dècada dels vuitanta

En aquells moments la Generalitat de Catalunya anava dotant l'educació d'adults de professorat, locals i recursos. Durant el curs 1982-83 la Generalitat crea el Servei de Formació Permanent d'Adults. En aquest moment sorgeix l'AEPA (Associació d'Educació Permanent d'Adults) i el Roure (Cooperativa de Producció d'Educació i Cultura), amb el suport d'ESICO i Serveis de Cultura Popular. També l'any 1983 tenen lloc les *Jornades d'Educació Permanent d'Adults*, organitzades per l'AEPA on es van trobar les experiències educatives de formació de persones adultes que es dedicaven preferentment a la investigació i a l'elaboració didàctica.

Un dels objectius principals d'aquestes experiències era el de trencar la dependència del sistema escolar, defugint de qualsevol concepció compensatòria de l'educació de persones adultes.

A la Conferència de la UNESCO que va tenir lloc a París l'any 1985 es van classificar els models d'educació de per-

sones adultes en aquests tres grups: a) el model propi dels països democràtics, b) el model propi del desaparegut sistema socialista dels països de l'est d'Europa i l'antiga URSS i, c) el model característic dels països aleshores anomenats tercermundistes i que no gaudien de sistemes polítics democràtics.

L'any 1987 la Formació d'Adults passa a dependre del Departament de Benestar Social de la Generalitat de Catalunya, depenent de la Direcció General de Formació d'Adults. Això va suposar una nova orientació de l'EDA que permeté superar el model compensatori i anar assolint un model més propi de les societats democràtiques.

L'any 1989 la Generalitat de Catalunya organitza el *Primer Congrés Internacional de Formació d'adults de Catalunya* on es debaten ponències interessants sobre el desenvolupament de l'EDA a la societat. Una societat molt diferent a la de la dècada anterior; una societat que molts autors qualificarien de postindustrial i que Manuel Castells anomena societat de la informació. El cert era que moltes coses havien anat canviant al llarg dels vuitanta. Espanya havia entrat a la Unió Europea i la nova situació anava creant noves necessitats per a les persones adultes, necessitats a les que l'EDA anava intentant respondre.

L'EDA a Catalunya a la dècada dels noranta

La *Llei de Formació d'Adults de Catalunya* va ser aprovada pel ple del Parlament de Catalunya, el dia 27 de febrer de 1991. Aquesta llei havia estat reivindicada per les persones participants, col·laboradores i educadores pertanyents a entitats i centres de formació d'adults de Catalunya, les quals expressaven la necessitat d'un marc legal on situar una Educació Democràtica de Persones Adultes. Una llei que garantia el dret a l'educació per a totes les persones adultes i en regula el seu funcionament.

Podem llegir a l'esmentada Llei:

La millor manera de promoure i garantir el dret a la igualtat és per mitjà de la formació permanent, entesa com el procés educatiu que ha d'acompanyar la persona al llarg de tota la seva vida (Llei de Formació d'Adults 3/1991 de 18 de març).

Des de la Generalitat de Catalunya l'any 1994 es crea el *Programa Interdepartamental per a la Formació d'Adults* promogut pel Departament de Benestar Social i amb la idea d'anar coordinant els diversos departaments que intervenien en diferents aspectes de la Formació d'Adults. Aquestes iniciatives permeten anar consolidant una educació de persones adultes amb més entitat pròpia i, de mica en mica es va configurant un Mapa de Formació d'Adults a Catalunya.

L'any 1994 té lloc a Barcelona el Congrés *Nuevas Perspectivas Críticas en Educación* que compta amb la participació de teòrics de l'educació i de les ciències socials com Manuel Castells, Ramon Flecha, Paulo Freire, Henry Giroux, Donald Macedo, Paul Willis, Marina Subirats, entre d'altres. En aquest Congrés s'emmarca l'educació en la societat de la informació i del coneixement i s'alerta del perill de dualització de la societat que podria deixar àmplies capes de la població en situació de marginalitat i de precarietat. Es remarca la necessitat de treballar amb les TIC (2).

Comença en la segona meitat de la dècada dels noranta una orientació de l'EDA adreçada a nous col·lectius: la dona que s'incorpora massivament al mercat laboral, la nova immigració que s'inicia i que anirà en augment i l'anomenat analfabetisme funcional.

Les entitats van prenent força i neix la FACEPA (Federació d'Associacions Cultural i Educatives de Persones Adultes) d'àmbit català. Des d'aquesta Federació s'impulsa la Declaració del Drets de les Persones Participants en Educació de Persones Adultes, al preàmbul de la qual llegim:

Els col·lectius susceptibles d'exclusió social han de ser considerats prioritaris en totes les accions de formació i de participació social. L'educació de persones adultes ha de donar resposta a les necessitats de la comunitat, així com de les necessitats específiques, col·lectius en procés d'integració social i aquells que pateixen problemes d'inserció laboral (Art. 2 de la Declaració: FACEPA 1999).

D'aquest article se'n desprenen unes línies importants i definitòries d'una oferta transformadora, és a dir que afavoreixi la participació de tothom sense exclusió. Aquesta oferta és gestionada des d'un *model social* proposat per l'AEPa i que compta amb la veu i el vot de totes les persones adultes implicades en el seu propi procés de formació al llarg de tota la vida. En el *model social d'EDA* mai es parla d'alumnes, sempre es parla de persones participants, i es fa així perquè el llenguatge també ha de poder reflectir el nostre posicionament vers el model que es defensa. En aquesta línia l'AEPa ha publicat:

L'EPA ha de potenciar l'aprenentatge dialògic i comunicatiu que ens permeti integrar l'experiència i els coneixements dels participants i superar, així, els sistemes tradicionals basats en els "sabers" dels professionals o en el contingut de la matèria.

Els projectes i centres d'EPA s'han de gestionar democràticament, això significa obrir tots els espais de decisió i organització als participants. En aquesta línia els consells de centre han d'estar formats majoritàriament pels participants i s'ha de potenciar la creació d'associacions de participants i d'altres moviments socials (AEPa 1998: 41).

També a la dècada dels noranta, concretament l'any 1997 té lloc a Hamburg la CONFINTEA, Conferència Mundial sobre l'Educació de Persones Adultes celebrada a Hamburg.

El segle XXI

En una societat en evolució constant, la formació al llarg de tota la vida i l'educació de persones adultes són també factors clau de desenvolupament no només a nivell social sinó també a nivell personal i individual. El *model social d'educació de persones adultes*, basat en la participació social de les pròpies persones, permet transformar les dificultats de les persones que parteixen d'una situació de manca d'estudis bàsics. Gràcies a aquesta participació en l'educació democràtica de persones adultes, elles esdevenen capaces de llegir obres tingudes per tan difícils com l'*Ulisses* de James Joyce i/o de presidir entitats d'educació de persones adultes, ostentant també la seva representativitat a nivell de la Unió Europea.

Segons analitzà Paul Bélanger (3) en les futures polítiques d'educació de persones adultes, l'estat no ho ha de fer tot. El seu paper s'ha de concretar en les següents funcions: assegurar infraestructures de base, "fer fer", corregir els efectes de cúmul dels privilegis i els obstacles, en definitiva, fer un paper transversal.

D'això es desprèn que, el repte que té l'estat consisteix a revelar i a seguir aquesta dinàmica entre les preguntes i les respostes, a cobrir una demanda que travessi el conjunt de camps d'intervenció en l'estat modern, fent actuar a fons les sinèrgies entre els diferents ministeris, les iniciatives públiques i la societat civil. Paul Bélanger, a l'esmentada Conferència va assenyalar que Catalunya, és un dels eixos importants de referència en els debats i en el plantejament de noves polítiques centrades en l'educació permanent.

Actualment a Catalunya la Formació d'Adults ha tornat a dependre del Departament d'Educació, concretament a la Subdirecció General de Formació Professional. Si bé és cert que cal fer una transformació, partint del que ja s'està fent,

podem pensar que no serà fàcil vèncer els perills que sorgeixen de polítiques obsoletes per a l'Educació de Persones Adultes. El repte que es planteja és el d'abandonar criteris que ja no són vigents i situar el marc legal de l'EDA en les línies de futur que es dissenyen en la Conferència de Paul Bélanger, en la *Declaració d'Hamburg* (CONFINTEA) i en la *Declaració dels Drets de les Persones Participants en EDA* (FACEPA). ●

NOTES

1. EDA són les sigles d'Educació Democràtica de Persones Adultes.
2. TICs són les sigles de Tecnologies de la Informació i de la Comunicació.
3. Paul Bélanger a la Conferència de presentació a Barcelona, del *Programa Interdepartamental de la Formació d'Adults*, l'any 1994, titulada "La Formació d'Adults, una necessitat de la societat d'avui".

Referències bibliogràfiques

- AEPA. 1998. Model d'educació de persones adultes AEPA a *Papers d'Educació d'Adults*, núm. 30. Pp. 41.
- AAVV. 1978. Educación Permanente de Adultos. *Cuadernos de Pedagogía*. Abril: núm. 40 (Suplemento Monográfico) Pp. 19-71.
- Bélanger, P. 1994. *La Formació d'Adults, una necessitat de la societat d'avui*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Benestar Social.
- DOGC (Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya). 1991. *Decret 154/1991 de 16 de juliol, de la Comissió Interdepartamental per a la Formació d'Adults*. Departament de Benestar Social. Generalitat de Catalunya. Núm. 1490-6-9-1991.
- DOGC (Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya). 1992. *Decret de Centres de Formació d'Adults*. Departament de Benestar Social. Generalitat de Catalunya.
- Escola d'Adults La Verneda-Sant Martí. 1990. *Experiències de Pedagogia Social*. Barcelona: Fundació Serveis de Cultura Popular.
- FACEPA. 1999. *Declaració dels Drets de les Persones Participants a l'Educació de Persones Adultes*.
- Faure, E. 1973. *Aprender a ser*. UNESCO. Madrid: Alianza Editorial.
- Flecha, R.; López, F.; Saco, R. 1988. *Dos siglos de educación de adultos*. Barcelona: El Roure.
- Flecha, R. 1990. *La educación de las personas adultas. Una propuesta para los noventa*. Barcelona: el Roure
- Flecha, R. 1990. *La nueva desigualdad cultural*. Barcelona: EL Roure
- Flecha, R.; Giroux, H. 1992. *Igualdad educativa, diferencia cultural*. Barcelona: el Roure.
- Flecha, R. 1994. "Las nuevas desigualdades educativas" a *Nuevas Perspectivas Críticas en Educación*. Barcelona: Paidós: Pp. 55-82.
- Flecha, R. 1997. *Compartiendo palabras*. Barcelona: Paidós
- Freire, P. 1992. *Pedagogia del oprimido*. Madrid: Siglo XXI editores (Treball original publicat el 1970).
- Freire, P. 1993. *Pedagogia de la Esperanza*. México: Siglo XXI.
- Freire, P. 1996. *Política y Educación*. México: Siglo XXI.
- Freire, P. 1997. *Pedagogia de la Autonomia*. México: Siglo XXI.
- Freire, P. 1997. *A la sombra de este árbol*. Barcelona: El Roure.
- García Carrasco, J. (Coord.) 1997. *Educación de adultos*. Barcelona: Ariel.
- Generalitat de Catalunya. *Llei de Formació d'Adults a Catalunya* 3/1991 de 18 de març.
- Generalitat de Catalunya. 1989. Flecha, R. "La formació d'adults com a eix del Desenvolupament Comunitari", ponència presentada al *Primer Congrés Internacional de Formació d'adults de Catalunya*. Pp. 199-223.
- Generalitat de Catalunya. *Segon Congrés Internacional de Formació d'Adults a Catalunya*. Barcelona. Departament de Benestar Social.
- Generalitat de Catalunya. 1994. *Programa Interdepartamental per a la Formació d'Adults*. Barcelona: Departament de Benestar Social.
- Generalitat de Catalunya. 1994. Bélanger, P. *La Formació d'Adults, una necessitat del món d'avui*. Barcelona: Departament de Benestar Social.
- Generalitat de Catalunya. 1997. *Conferència Paneuropea sobre l'Educació i la Formació d'Adults*. Barcelona. Departament de Benestar Social. Direcció General de Formació d'Adults.
- Generalitat de Catalunya. 2002. *Congrés Català de l'Associacionisme i el Voluntariat*. Barcelona: INCAVOL.
- Valls, N. 2004. *Estudi dels aspectes comunicatius i socioculturals de l'Educació de Persones Adultes: Proposta d'organització basada en una gestió comunicativa*. Tesi doctoral no publicada. Universitat de Barcelona.

El Diagnòstic de la Formació de Persones Adultes a Catalunya

Centres i aules del Departament d'Educació,
del Departament de Justícia i Municipals

Mercè Chacón, Carme Martínez-Roca, Màrius Martínez,
Margarida Massot, Victoria Moreno, Gemma Parera

La Formació de les persones Adultes (FpA) requereix una revisió en profunditat i una actualització del marc legal que l'ordena. La situació formativa de les persones adultes a Catalunya no és la desitjable. Els nivells formatius són inferiors que els de la Unió Europea. En aquests moments, a Catalunya, hi ha gairebé dos milions de persones adultes sense cap titulació; en comparació amb la Unió Europea, el nivell de formació de la població adulta és força baix, i aquest fet incideix desfavorablement en qüestions com els nivells i la qualitat de l'ocupació, el risc d'exclusió i les possibilitats de desenvolupament personal. També es pot constatar que el baix nivell socioeducatiu té una incidència negativa sobre els resultats acadèmics dels fills i filles i per tant són un factor de gran incidència en els cercles d'exclusió.

El Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu de Catalunya ha encarregat un diagnòstic sobre la FpA que es desenvolupa en els centres i aules que depenen dels Departaments d'Educació, de Justícia i els centres de titularitat municipal de Catalunya (162 en total, sumant els tres tipus) que ajudi a l'administració a prendre decisions orientades a la millora d'aquest subsistema educatiu. L'informe ha estat elaborat per un equip independent de persones investigadores que han desenvolupat un disseny avaluatiu obert, amb una orientació multimètode que ha permès combinar dades quantitatives i qualitatives, fonts primàries i secundàries i marcs d'anàlisi que han anat definint-se i redefinint-se durant el procés de desenvolupament de l'avaluació.

Aquest informe recull aquest diagnòstic de la Formació de Persones Adultes a Catalunya i es centra en les següents qüestions: les finalitats i objectius, la planificació de la FpA, l'organització i gestió de centres, l'oferta formativa, els i les participants, els professionals, les institucions implicades, el finançament i la recerca

Cal destacar que, per la naturalesa del camp d'estudi i per les prioritats del propi encàrrec institucional, s'han descartat el que fa referència al currículum de la Formació de persones Adultes (FpA) entenent que aquest és un aspecte prou important com perquè mereixi un estudi propi i aprofundit i tot allò que fa referència a l'àmbit de la formació orientada al treball: Formació ocupacional i formació continuada.

A manera de síntesi podem aportar:

1. Nivells baixos de formació tant dels adults com dels joves

A Catalunya hi ha gairebé 2 milions de persones (1.871.200) sense cap títol del sistema educatiu, de les quals

125 mil no saben llegir ni escriure. Aquesta situació afecta a 4 de cada 10 persones adultes. I només 3 de cada 10 persones adultes tenen estudis equivalents a l'EGB, l'ESO, o FP de primer grau. Aquesta situació s'agreuja si es compara amb la Unió europea dels 15, on el 38% de la població té estudis mitjans en front del 18% de Catalunya. A Catalunya, només 1 de cada 2 persones que acaben els estudis obligatoris continua estudiant, formant-se així el que hem anomenat, esletxa formativa.

2. Existeix una correlació forta entre l'estatus socioeconòmic i cultural de les famílies i el resultat acadèmic dels seus fills i filles

Segons l'estudi PISA 2003, els nois i noies de famílies d'estatus socioeconòmic i cultural alt obtenen 70 punts més en matemàtiques (per exemple) que els de les famílies d'estatus socioeconòmic baix. Només recordar que a Catalunya hi ha el doble de joves que abandonen prematurament els estudis.

3. Les desigualtats formatives es veuen reflectides en l'anomenada esletxa digital

El perfil de l'internauta és un home de 16 a 24 anys i universitari. Mentre 8 de cada 10 universitaris usa habitualment internet, les persones que només tenen estudis primaris es calculen en un 7,4%.

4. Nivells de participació baixos en la formació de persones adultes

A Catalunya només un 3% de persones han participat en algun curs de formació durant el 2004, mentre que la mitjana de la Unió europea es situa en un 10%, aquest nivell de participació és el més baix d'Europa després de Grècia. Durant el curs 2004-05 només hi havia un 0,9% de la població adulta matriculada als centres i aules de FpA, cosa que contrasta amb el 34% de la població que no ha finalitzat els estudis obligatoris i amb el 33% que només té una titulació bàsica del sistema educatiu.

5. Distribució de la població matriculada en centres i aules de FpA

· 6 de cada 10 persones matricules ho està en programes formatius denominats com 'ensenyaments inicials'. Un 15% dels matriculats ho està en programes de lleure i culturals, un 14% en programes de GES, i un 12% en programes dedi-

PAPERS
d'Educació de
Persones Adultes

Número 50
A b r i l
2 0 0 6

MT

cats a la preparació de les proves per accedir a la universitat o als cicles formatius.

- Hi ha un nivell d'abandonament força elevat
- Als centres penitenciaris la meitat de la població està matriculada en algun tipus de curs
- 1 de cada 3 persones matriculades és estrangera
- 2 de cada 3 persones matriculades són dones
- 2 de cada 10 persones matriculades són joves entre els 18 i els 24 anys
- 4 de cada 10 són adults entre els 25 i els 44 anys

6. Oferta i territori

A Catalunya només hi ha 2 centres de FpA públics per a cada 100.000 habitants es territorials. Hi ha una gran diversitat d'ofertes actuals i futures immediates de l'oferta formativa.

- Hi ha 7 comarques que no tenen cap mena d'oferta formativa
- Es necessària la incorporació de nous professionals: la relació entre la existència de mestres i el potencial número d'alumnes participants correlaciona directament en proporció 1/50. La intervenció proactiva de l'administració en l'abastiment de professorat seria un de les estratègies per al foment de la participació de l'alumnat.
- 7 de cada 10 centres o aules ofereixen les llengües per a immigrants
- Només 1 de cada 2 centres o aules ofereix la preparació per la prova d'accès a CFGM de forma gratuïta.

7. Manca de reconeixement de l'especificitat del sector,

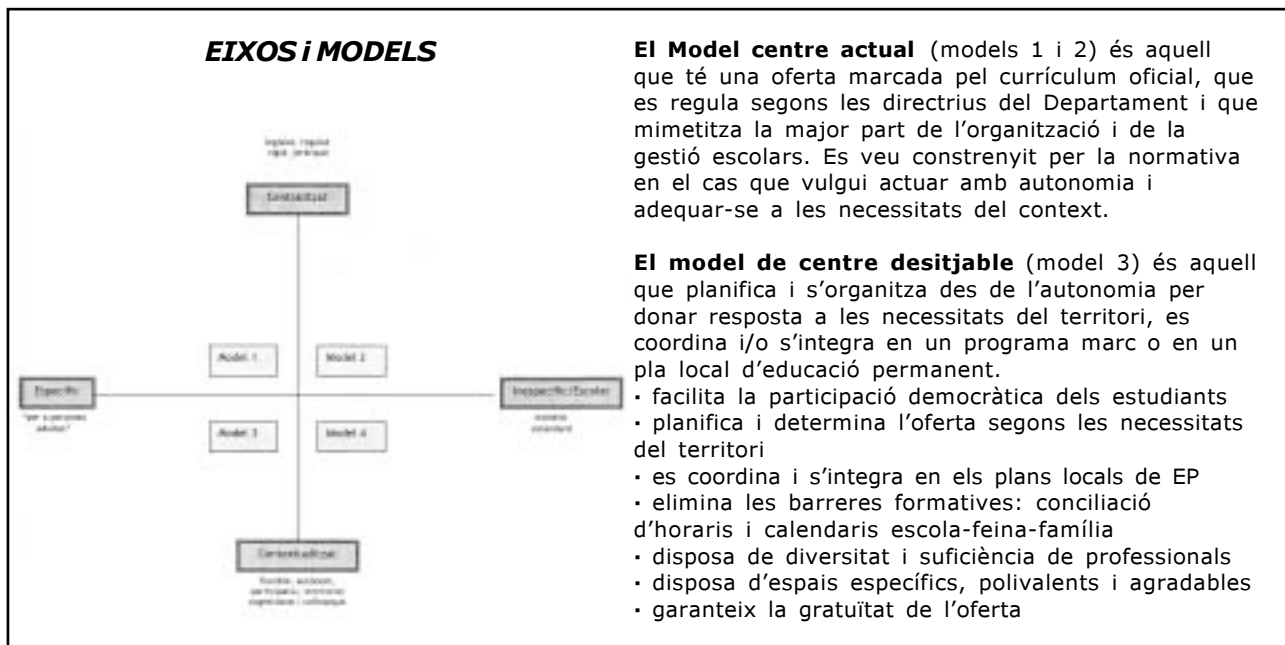
Conclusions i propostes

L'organització de les conclusions i propostes s'ha estructurat en cinc apartats: oferta formativa, participants, professionals, organització i gestió, planificació i finançament

Definició dels models

Per a definir possibles models (actuals i desitjables) s'ha treballat a partir de dos eixos fonamentals

1. Específic-escolar
2. Contextualitzat-centralitzat

Hi ha 7 comarques que no tenen cap mena d'oferta formativa

és un punt feble de la FpA

Falta establir un marc legal per redefinir i especificar l'FpA:
 • Organisme que coordini, planifiqui la FpA a nivell autonòmic: Institut Nacional d'EpA

8. Insuficiència pressupostària, els pressupostos assignats als centres i aules de FpA són insuficients per donar resposta a les necessitats i demandes de la població adulta, cal apostar per la promoció decidida de la FpA amb urgència:

es pròpies i instal·lacions inadequades de cada 4 centres i aules disposen de materials didàctics, més espe-

9. Inexistència d'un pla d'avaluació de centres

10. Manca de recerca en la planificació i gestió de la FpA a Catalunya

OFERTA FORMATIVA

SITUACIÓ ACTUAL

Conclusions

L'oferta formativa dels centres i aules de FpA és excessivament homogènia i té un caràcter marcadament escolar, amb un plantejament molt mimètic respecte l'educació primària i la secundària que no facilita l'adequació a les característiques pròpies de l'aprenentatge adult.

Altres conclusions

1. Els nivells formatius són excessivament baixos, els nivells de fracàs escolar i d'abandonament són excessivament elevats.
2. La participació en la FpA és molt baixa. És urgent trobar una resposta i una línia d'actuació per resoldre l'esclatxa formativa i la digital.

PROPOSTES

Propostes per a un model d'EpA: específic i contextualitzat

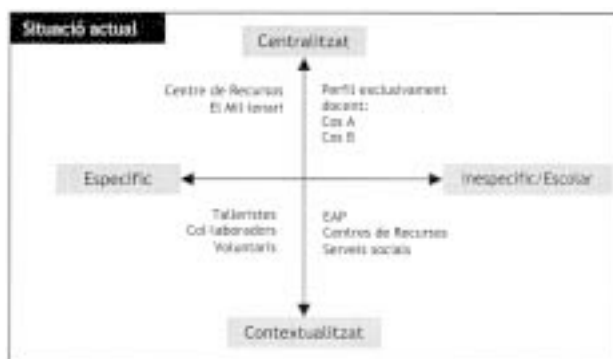
Caldria establir una oferta formativa àmplia, diversa i contextualitzada per a respondre a les necessitats pròpies de les persones adultes tot evitant la tendència a la privatització d'una part de l'oferta formativa. Aquesta reconversió implica dotar als centres de més autonomia i de metodologies i materials didàctics específics per a adults.

Altres propostes

1. Generar expectatives positives ver l'aprenentatge al llarg de tota la vida com a mesura de reducció del fracàs escolar i de l'esclatxa formativa i digital a través d'una oferta àmplia, diversa i específica.
  2. Reorientar l'oferta i el currículum cap a l'enfocament per competències i no només cap als continguts.
  3. Articular definitivament els elements reglats i no reglats per superar la fragmentació tradicional entre les activitats escolars i 'extraescolars'.
- Facilitar l'accés al batxillerat i als cicles formatius i a la universitat.

ELS PROFESSIONALS

SITUACIÓ ACTUAL

Conclusions

Perfil exclusivament docent i manca de formació específica -inicial i permanent- dels professionals.

Altres conclusions

Els professionals surten de les universitats sense formació específica en adults, cas dels mestres de primària que tenen una formació que avala la seva competència professional fins als 12 anys). Encara és més greu els cas dels professors (llicenciats) que accedeixen als centres de FpA amb escassa formació pedagògica (joves) i amb nul·la formació per a adults.

PROPOSTES

Propostes per a un model d'EpA: específic i contextualitzat

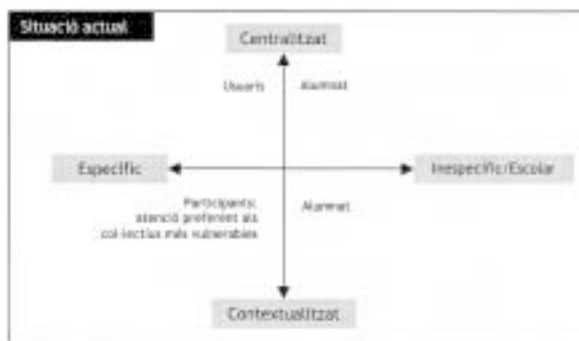
Els centres i aules de FpA d'avui dia tenen noves necessitats que van més enllà de la pròpia funció docent i requereixen de nous perfils professionals per a atendre la diversitat i complexitats d'oferta i de públics.

Altres propostes

1. Més mestres i professors més qualificats.
2. Més perfils professionals. Convenis amb les universitats per a establir una formació que capaci i acrediti les seves competències professionals

ELS PARTICIPANTS

SITUACIÓ ACTUAL

Conclusions

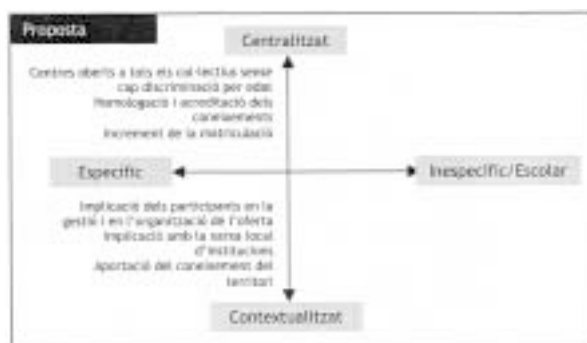
Els centres i aules de FpA acullen una gran diversitat de participants en termes d'edat, procedència i estatus socioeconòmic i cultural. En els darrers anys han augmentat els col·lectius de persones joves i immigrants. Denota atenció i adequació a les necessitats dels participants i del territori.

Altres conclusions

1. Els centres han de seguir sent espais inclusors de tots els col·lectius, sense limitar l'accés per raó d'edat.
2. Només un 3% de la població adulta catalana fa algun tipus de formació. A l'EpA la participació no arriba ni a l'1% de la població, quant la mitjana de la UE es situa en el 10%.
3. Cal reduir els alts índex d'abandonament de la formació deguts a barreres formatives com els calendaris i horaris rígids

Els participants arriben amb l'EpA amb unes qualificacions adquirides en entorns no reglats o a través de l'experiència.

PROPOSTES

Propostes per a un model d'EpA: específic i contextualitzat

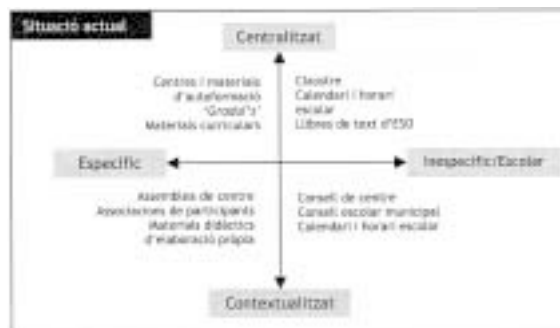
Cal potenciar els centres i aules com a servei universal amb una funció inclusora, socialitzadora i de cohesió social que defugui de l'assistencialisme, i que redueixin l'efecte Mateu.

Altres propostes

1. Permetre l'accés de totes les persones adultes. No discriminar per raó d'edat o d'estatus legal de les persones nouvingudes.
  2. Incrementar en un 2% la matrícula als centres i aules en els propers 5 anys.
  3. Ampliar horaris i calendaris.
- Establir un sistema de reconeixement i acreditació de l'experiència.

ORGANITZACIÓ I GESTIÓ

SITUACIÓ ACTUAL

Conclusions

Tot i que la majoria de centres procuren flexibilitzar l'organització dels programes (calendaris i horaris), i l'organització dels aprenentatges (metodologies i materials didàctics), els és difícil adaptar-se a les peculiaritats i necessitats de tots els col·lectius amb els recursos existents.

Altres conclusions

Els centres tenen una dependència excessiva de la normativa vigent. Hi ha un excés de normativa que impedeix, la realització de projectes més contextualitzats i adaptats a les necessitats canviants.

PROPOSTES

Propostes per a un model d'EpA: específic i contextualitzat

L'autonomia dels centres per potenciar la seva vinculació al territori per adequar l'organització, els horaris, calendaris i modalitats formatives. És una condició necessària per tal que els centres puguin respondre amb flexibilitat i diversitat a les necessitats i característiques del territori.

Altres propostes

1. Establir una normativa general d'organització de centres creant les condicions per a la gestió autònoma amb mesures transitòries d'acompanyament que facilitin la definició de projectes específics que donin resposta estratègica als reptes del centre, vinculats a elements d'innovació i millora de la qualitat educativa, i a la rendició de comptes.
2. El treball per projectes com a metodologia d'ensenyament aprenentatge i la difusió de pràctiques significatives.

PAPERS
d'Educació de
Persones Adultes

Número 50
A d r i l
2 0 0 6

11

PLANIFICACIÓ I FINANÇAMENT

SITUACIÓ ACTUAL

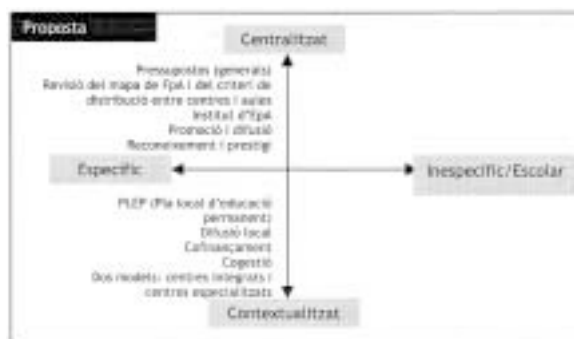
Conclusions

La planificació de l'EpA es centralitza a nivell autonòmic. Els municipis compten, però, amb una xarxa d'entitats relacionades amb la FpA per a la planificació de l'oferta formativa. No obstant, la manca de coordinació es tradueix en ocasions en una duplictat i fragmentació de l'oferta.

Altres conclusions

1. Finançament deficitari i desigualtats notables segons programes i titularitat de centres (municipals, Generalitat).
2. Les infraestructures no són adequades a les necessitats.
3. No existeix recerca ni investigació per a la millora i innovació en els centres.

PROPOSTES

Propostes per a un model d'EpA: específic i contextualitzat

Descentralitzar el subsistema de la FpA de manera que pugui estar cofinançat, cogestionat i planificat des de l'administració autonòmica i local, i tenint en compte l'autonomia dels centres. Aquesta mesura s'hauria de combinar amb la creació de l'Institut Nacional d'FpA.

Altres propostes

1. La territorialització, imprescindible per a la planificació, exigeix organismes coordinadors (plans locals, comarcals, Institut Nacional d'EpA).
2. Revisió del mapa de centres i aules de FpA amb plantejament transformador del paper de les AFA, amb especial atenció a les comarques que no tenen oferta i a l'índex de necessitats formatives: Com a mínim, 1 centre per comarca.
3. Centres Integrals que ofereixen formació en els tres àmbits i xarxes de centres especialitzats que ofereixen una oferta coordinada i complementària.
4. Crear punts d'atenció i orientació per potenciar la participació, difusió en diferents llengües i diferents mitjans de comunicació.
5. Dotar adequadament de finançament i redefinir els models de subvenció (beques, TICs, etc.)
Prestigiar la FpA donant un lloc central en l'agenda política i un marc legal que defineixi la seva importància per a la societat.

PAPERS

d'Educació de
Persones Adultes

Número 50
A b r i l
2 0 0 6

MT

Mercè Chacón, Carme Martínez-Roca, Màrius Martínez, Margarida Massot, Victoria Moreno, Gemma Parera formen el grup de recerca que ha realitzat l'estudi

TEMES A DEBAT

Propostes per l'Educació de Persones Adultes del futur des del moviment de persones participants

Ana Lebrón Ruiz i Laura Ruiz Eugenio

Fa 10 anys es va crear la FACEPA, Federació d'Associacions Culturals i Educatives de Persones Adultes. Des d'aleshores s'ha treballat per portar al debat públic sobre l'educació de persones adultes la veu de les persones participants. Entenent per participant aquelles persones que estan implicades en l'educació de persones adultes però que no tenen titulacions universitàries i no cobren per aquesta implicació; persones que per aquests motius han estat al marge dels espais on es debatia i es decidia sobre el present i el futur de l'educació de persones adultes, espais que només estaven reservats a la societat lletrada i als professionals de l'educació.

Vam començar amb el procés de debat i deliberació que va donar lloc a la creació de la *Declaració dels Drets de les Persones Participants* i no hem parat ni pararem de treballar per fer-la realitat en tots els contextos de l'educació de persones adultes. Quan vam començar no es parlava mai de la importància de què les persones participants estiguessin presents i implicades en totes les fases dels projectes i iniciatives que es duïen a terme des de l'educació de persones adultes. Després d'aquest 10 anys la implicació de les persones participants en els espais de decisió, disseny, gestió, avaluació, etc. ha passat a ser un element molt valorat públicament en els documents interns i externs de l'educació de persones adultes.

Així des del moviment de persones participants i juntament educadors/es i personal de suport hem portat en aquests espais la veu de les persones participants. El que fins ara havia estat silenciada. El que ara és un resum del que portem treballant: la Declaració de Persones Participants en Alfabetització (actualment anualment), en les Escoles d'Escolarització de Persones Adultes (taula de treball), en les Trijornades de Persones Adultes (taula de treball), en les Trijornades de Persones Adultes (que es realitzen cada tres anys, acabem de celebrar al mes de juliol d'enguany les terceres) i en els diferents projectes europeus que hem portat a terme en l'àmbit de l'educació de persones adultes i la participació social, l'educació intercultural, les dones, l'alfabetització i la ciutadania activa, l'aprenentatge de les tecnologies a la societat de la informació i la comunicació, l'alfabetització digital i mediàtica, la convivència intercultural...

Com hem dit, el que s'exposa són algunes de les propostes per a l'educació de persones adultes que volen les persones participants que hem extret dels espais que abans hem esmentat i que es tradueixen en molts temes treballats,

debatuts i reflexionats, moltes activitats, accions i iniciatives impulsades... hem aconseguit molt però des de l'educació de persones adultes podem continuar contribuint a millorar no només les nostres vides sinó també les nostres societats. Que això sigui així, és molt fàcil, només cal partir de les pràctiques i les teories que han demostrat des de fa molts anys que tenen èxit al món i, sobretot, escoltar les persones que encara continuen silenciades, perquè la nostra finalitat última sempre ha de ser la contribució a la superació de les desigualtats socials.

Continguts

L'educació de persones adultes ha de garantir que totes les persones puguin accedir als coneixements necessaris per no quedar al marge de l'actual societat de la informació i la comunicació en la que vivim, i fer possible una educació integral.

Per això volem que l'aprenentatge de les TIC sigui transversal en tots els nostres aprenentatges per a poder incorporar l'ús de les TIC al nostre dia a dia, per facilitar-nos la feina, per comunicar-nos, per fer gestions, etc.

Volem aprendre tot allò que ens faci entendre el món actual i poder realitzar una reflexió crítica sobre les diferents realitats socials a nivell internacional. D'aquesta manera, la globalitat del que passa i no veu-ble i incompreensible. La normativa, el disseny dels programes d'educació s'han d'elaborar a partir de les persones participants. La normativa ha de ser difosa utilitzant recursos disponibles amb la finalitat de millorar el nivell de competències i habilitats de les persones adultes.

S'ha de garantir una educació pública i gratuïta sense cap limitació econòmica i d'edat.

Funcionament i organització dels centres i les entitats

La gestió dels centres i les entitats ha de ser oberta i democràtica, on les persones participants estiguin presents en igualtat en tots els òrgans i espais de debat i decisió.

Crear espais de debat i decisió a les classes o grups per a poder valorar les dinàmiques de les classes i poder fer noves propostes.

Hem aconseguit molt però des de l'educació de persones adultes podem continuar contribuint a millorar no només les nostres vides sinó també les nostres societats

PAPERS
d'Educació de
Persones Adultes

Número 50
A d r i l
2 0 0 6

13

TEMES A DEBAT

Facilitar la creació d'entitats formades per persones participants amb objectius educatius i culturals per potenciar la participació social i que treballin conjuntament amb els centres d'educació de persones adultes.

Participar de la transformació dels nostres barris, de les nostres ciutats i pobles, del món, participant a través de les nostres entitats i centres als diferents moviments socials, culturals i educatius.

Espais per debatre la socialització en les relacions de poder (violència de gènere, violència entre iguals, discriminació, racisme...)

Horaris de matí, tarda i nit, com a mínim de dilluns a divendres.

Material pedagògic de qualitat que respongui als interessos de les persones participants.

Metodologia específica que respongui a les característiques de l'aprenentatge de les persones adultes. Utilitzar metodologies que sabem que tenen èxit com l'aprenentatge dialògic que parteix d'un diàleg basat en el respecte en el que totes les persones tenen l'oportunitat d'aportar els seus coneixements, aprenent així tots de tots. Aquest aprenentatge a través del diàleg inclou tant el foment de valors com el respecte, la solidaritat, saber escoltar, valorar l'opinió de l'altre encara que sigui diferent a la teua, la reflexió crítica, com els aprenentatges més instrumentals i acadèmics

Potenciar els intercanvis entre participants de diferents entitats i centres. D'aquesta manera aprenen més els uns dels altres, intercanviem experiències i coneixem més diversitat de persones que participen en processos similars.

Potenciar maneres de treballar que accelerin l'aprenentatge i la solidaritat com són els grups interactius en els quals treballen conjuntament persones molt diverses i heterogènies.

Garantir un ambient de respecte, de capacitat de totes les persones, d'expectatives, de valorar les aportacions, d'il·lusió i de creació de sentit.

Potenciar la participació de totes les persones no significa que facin la feina sols, està demostrat que es guanyen més processos d'aprenentatge i tant per les persones com per les institucions, molt enriquidor poder comptar amb totes perquè totes podem aportar al treball. Com a professora de la universitat com a treballadora alfabetitzada i que vol col·laborar amb les seves companyes; qui més pot aportar?

Una persona adulta que una que ha estat alfabetitzada a l'adulesa?

Educadors/es, professorat i professionals implicats

Volem educadors/es i professionals compromesos amb una formació específica en educació de persones adultes que facilitin el diàleg igualitari entre ells i les persones participants.

Que potenciïn espais de debat i decisió en els quals les persones participants tinguin veu.

Que sàpiguen escoltar i valorar les aportacions de les persones participants

Que potenciïn la reflexió crítica i fomenti la recerca per

part de la pròpia persona participant. El/la educador/a no sempre ha de tenir la resposta, ha de donar les eines perquè la persona pugui cercar la informació que necessita. Fomentar la pedagogia de la pregunta i no la pedagogia de la resposta, com deia Paulo Freire.

Que enforixin el nexa entre l'aula i el projecte educatiu del centre o l'entitat.

Que animin a participar en fòrums i espais de debat i decisió com reunions amb l'administració pública, congressos tant de participants com d'altres, jornades, seminaris sobre educació i qualsevol tema que pugui interessar les persones participants.

Que respectin la *Declaració dels Drets de les Persones Participants* i el *Codi Ètic de l'Educació Democràtica de persones Adultes*.

Que potenciïn un ambient de confiança, solidaritat, no competitivitat, il·lusió i creure en que totes les persones tenen capacitat per aprendre el que es proposin.

Acreditació i reconeixement de l'experiència

S'han de reconèixer els coneixements que les persones participants han adquirit per altres vies no acadèmiques i s'han de trobar formes conjuntament amb les persones participants, potenciant que es reconeguin i s'acreditin els coneixements d'aquelles persones que menys titulacions acadèmiques tenen.

Avaluació

Autoavaluació continua en la qual les persones participants són protagonistes del diàleg que s'estableix amb la persona educadora entorn del seu procés d'aprenentatge.

Garantir un ambient de respecte, solidaritat, de creure en la capacitat de totes les persones per aprendre, d'altres expectatives, de valorar les aportacions de totes les persones, d'il·lusió i de creació de sentit

ne
ó social que hi ha una edat per
limitacions d'edat de cap tipus
r ni períodes concrets per l'apre-
ntatge, com treure fora dels ni-
dos anys no s'han adquirit els
n altre nivell, o posar barreres a
na jove que es considera "que
studis".

t a totes les persones sense cap
de ser al llarg de la vida. Tenir
ultes han desenvolupat al llarg
eixements i aprenentatges que

s'han de tenir en compte.

Dona

Cal prendre mesures amb tots aquells homes que no deixin assistir la dona a l'escola.

Calen projectes que potenciïn espais de debat específic per a les dones, i que es potenciï la creació de associacions específiques de dones

Multiculturalisme i immigració

Incloure les persones immigrants en els espais de debat i decisió com a unes persones participants més.

Que als centres i les entitats es creïn espais d'orientació, informació i acollida per a les persones immigrants, que en

aquests espais hi pugui haver persones participants del seu país d'origen o que parlïn la seva llengua que els puguin fer la benvinguda.

Contribuir directament a facilitar l'accés al món laboral de les persones immigrants

Facilitar l'aprenentatge del català i del castellà i que les metodologies que s'utilitzin quan sigui possible es pugui tenir un domini dels continguts parteixin dels interessos dels participants.

A les activitats, als projectes i a les iniciatives, fer visible la riquesa de totes les cultures. Incorporar les aportacions de totes les cultures, especialment d'aquelles que són menys conegudes de les persones immigrants, sinó de la cultura gitana.

Que totes les persones independentment del seu estatus legal tinguin accés a l'educació com a un dret humà fonamental.

Recursos, finançament públic, infraestructures

Que es compti amb la veu de les persones participants per poder decidir sobre les prioritats on van dirigits els recursos públics de l'educació de persones adultes.

Locals dignes i adequats per a les persones adultes i sense barreres arquitectòniques

Centres i entitats amb ludoteques o espais d'acollida per a nens i nenes familiars de les persones participants perquè puguin ser-hi a la vegada que els seus familiars adults poden assistir a les classes. ●

Desmitificar la percepció social que hi ha una edat per aprendre. No han d'existir limitacions d'edat de cap tipus per aprendre

PAPERS
*d'Educació de
Persones Adultes*

*Número 50
A B R I L
2 0 0 6*

15

Documents utilitzats i pàgines web

Conclusions del I, II, III, IV, V, VI, VII *Congressos de Persones Participants en Alfabetització*. FACEPA. 1999, 2000. CONFAPEA. 2001, 2002, 2003, 2004, 2005 i 2006.

Declaració dels Drets de les Persones Participants en Educació.

FACEPA. Manifest per una educació intercultural de persones adultes a Europa.

FACEPA. Manifest per un món sense desigualtats de gènere.

<http://www.facepa.org>

<http://www.neskes.net/confapea>

<http://www.neskes.net/reda>

TEMES A DEBAT

L'educació de persones adultes a Catalunya i la universitat

Ramon Flecha

Als països democràtics, la Universitat té tres funcions principals en l'EA (educació de persones adultes). A Catalunya, les universitats no han desenvolupat adequadament aquestes funcions tant per les seves dinàmiques corporatives internes, com per manca de regulació legal i de recursos. Les conseqüències han estat molt negatives per l'EA, per Catalunya i per a la pròpia Universitat.

La primera funció es la formació dels professionals en aquells coneixements que la comunitat científica internacional ha demostrat que són els que asseguren una major qualitat en aquest camp concret. En àmbits com la medicina això ja està assegurat a Catalunya. Es parteix de que tots i totes els professionals dels centres sanitaris de Catalunya han de basar-se en els tractaments que la comunitat científica internacional ha demostrat que curen millor cada malaltia. A les universitats es forma als professionals en aquests descobriments i tractaments.

Desgraciadament, això no s'ha fet encara a Catalunya en relació a l'EA. No hi ha hagut fins ara recolzament ni interès institucional en fer-ho. Hi ha hagut professors i professores de diferents universitats que han realitzat esforços per accions formatives concretes i, de vegades, amb col·laboració d'entitats d'EA. En aquests processos han participat els autors i autores més destacades a nivell mundial en aquest camp com Paulo Freire, Donald Macedo, Peter Jarvis o Jack Mezirow.

No obstant, aquestes accions no han avançat cap a una formació universitària com la que existeix en els països democràtics. Quan s'ha intentat donar un pas més endavant, s'ha xocat amb dues dificultats principals. Una és el corporativisme del propi professorat universitari que ràpidament substitueix els criteris científics del tipus de formació i formadors necessaris pels criteris de repartiment de crèdits entre departaments i persones en funció de la seva corresponent força corporativa. De vegades, s'ha arribat fins i tot a programar i fer formacions excloent els professionals de les universitats catalanes més rellevants a nivell internacional en aquest camp. La segona dificultat ha estat la manca de recolzament i col·laboració de l'administració que, quan ha destinat recursos, freqüentment ho ha fet en funció de les seves relacions i no de la qualitat de la formació corresponent.

La segona funció és la recerca. Professors i professores de Catalunya han dirigit equips internacionals que han realitzat recerques molt rellevants a l'EA. Aquestes recerques han repercutit en plans i actuacions en diferents països democràtics. No obstant, la seva repercussió a Catalunya s'ha donat de forma molt limitada. La pròpia administració ha desconegut amb freqüència aquestes recerques i ha escrit en els seus documents errors que serien impossibles en un altre sector educatiu com, per exemple, limitar el camp de l'EA a la edat de 65 anys. En general, les planificacions de l'EA de Catalunya han prescindit de les bases científiques que les recerques internacionals han anat establint, incloses les recerques que han estat dirigides des de Catalunya.

La tercera funció es l'obertura a les persones adultes.

Abans, aquesta funció es limitava a l'extensió universitària, a portar alguns dels seus coneixements i professorat a les persones adultes que no accedien a la universitat. Amb el temps, aquesta funció s'ha ampliat molt als països democràtics, evolucionant cap a l'ús de la universitat per tot tipus de persones adultes. Ja no es tracta només ni principalment de fer cursos especials per a les persones adultes no universitàries (com les aules de la tercera edat), sinó d'obrir les classes "regulars" a aquestes persones adultes. A Catalunya aquesta funció es la més abandonada de les tres, en aquest cas, per responsabilitat principal del propi sistema universitari. La prova de majors de 25 anys és una via molt reduïda en comparació amb les que tenen quasi tots els països europeus pels que s'anomenen "estudiants no tradicionals".

Ara, amb l'espai comú europeu, les estructures feudals de les universitats de l'Estat Espanyol aniran donant pas a canvis que les faran més productives i més obertes a les dinàmiques socials en comptes de tancades en dinàmiques corporatives. Si l'autarquia econòmica va arribar fins al 1959, l'autarquia intel·lectual s'ha perllongat fins a l'actualitat. Les grans autoritats en diferents disciplines han estat fins ara persones totalment desconegudes més allà dels Pirineus per la comunitat científica internacional. Ser referència "intel·lectual" a la península depenia de la seva força corporativa a les universitats, la seva força política en els governs i la seva influència en els mitjans de comunicació espanyols. El corporativisme i el feudalisme universitari han tingut repercussions molt negatives, com, per exemple, l'estat actual de la nostra educació molt per sota del nivell que li correspon a la força del nostre país. Però ara comença a canviar.

Ara, els estudiants universitaris fan cursos a universitats estrangeres i van descobrint la importància de basar-se també en educació en les recerques de la comunitat científica internacional i no en les "autoritats locals" desconectades i desconegudes de la ciència mundial. Ara mateix ja hi ha joves de Catalunya que han fet doctorats en EA en universitats com a Harvard o com a Northern Illinois. Altres joves han fet recerques conjuntament amb les primeres autoritats del món en la matèria com a Peter Jarvis i d'altres. Algunes de les teories i pràctiques desenvolupades a l'EA de Catalunya des d'una perspectiva internacional i no autàrquica s'han convertit en matèries d'ensenyança a universitats com a Harvard o Warwick. Aquests i aquestes joves tenen una formació molt superior a la dels professors universitaris que vàrem ser formats en l'autarquia franquista. El nostre deure és donar pas i col·laborar igualitàriament amb ells i elles. Però això no es farà sense dificultats degut al poder corporatiu que es resisteix i ataca de totes les maneres imaginables les persones que treballen pel canvi. ●

Ramon Flecha és director de CREA, centre de recerca de la UB

PAPERS

d'Educació de Persones Adultes

Número 50
A b r i l
2 0 0 6

MT

TEMES A DEBAT

L'educació de persones adultes en el context local

Montserrat Fisas

El desenvolupament de l'Educació de Persones Adultes (EA) depèn de factors diversos que, en funció de la seva prioritització, configuren un determinat tipus d'oferta. Si l'oferta està dissenyada i articulada a partir de criteris de desenvolupament econòmic o social, si aquesta respon a una estructura més centralitzada que arrelada al territori o si depèn majoritàriament de l'administració o no, el model d'EA resultant esdevé diferent.

Una EA centrada especialment en les necessitats de desenvolupament econòmic i de convergència amb la UE emfatitza una oferta formativa de nivells mitjos i professionals, aplicant formes d'accés i acreditació de l'experiència professional. Al nostre país, aquesta oferta que s'estructura al voltant de la Formació Professional (1), té un marcat caràcter acadèmic donat que les formes d'accés i d'acreditació que s'estableixen obeeixen més, de moment, a criteris acadèmics (reconeixement de l'expedient acadèmic, superació d'un examen d'accés (2), etc.) que no a criteris professionals o culturals. Arrel de les necessitats generades de qualificació i qualitat del treball en el context de la Unió europea, la lliure circulació de treballadors i treballadores, el desenvolupament anterior desplegat a l'Estat espanyol (Llei Orgànica de les Cualificaciones y de la Formación Profesional del 2002 de 19 de junio), Catalunya té un model d'EA integrat de Formació Professional i de Formació Professional Integrada. Des del 2005 l'ICQP ha començat a funcionar al Departament d'Educació i el desenvolupament endavant pel que fa a la formació professional, fins ara, havia estat un desenvolupament polítiques formatives.

D'altra banda, una EA que prioritza el desenvolupament cultural i social del territori així com el desenvolupament de l'accent en polítiques i estratègies de desenvolupament de l'educació per a tothom adequades al desenvolupament social i cultural de totes les persones d'aquest territori. L'oferta esdevé per tant més cultural i instrumental. Aquest tipus d'oferta -més diversificada- que no depèn del Departament d'Educació en exclusiva, està molt més municipalitzada i depèn majoritàriament dels ajuntaments o districtes, sense menystenir la gran tasca i contribució social que realitzen les entitats i associacions ciutadanes.

Malgrat les declaracions de principis sobre una educació permanent per al desenvolupament i la cohesió social (3) o el que, de moment, s'estableix en la llei d'EA vigent (4), aquests dos perfils d'oferta conviuen separadament i poques vegades estan realment articulats o coordinats. Una de les pitjors mancances que aquest fet genera és que, sovint, es dupliquen esforços o, en el pitjor dels casos, la demanda real de formació -d'acord amb les necessitats específiques de desenvolupament i cohesió social de cada

zona o territori- resta ignorada i desatada.

Una EA organitzada des del territori, atenent les necessitats de desenvolupament i formació de la població des de l'atenció precisa en allò local interrelacionada recíprocament amb els criteris i necessitats establerts a nivell global, avança cap a una millora de les limitacions fins ara existents en la nostra educació de persones adultes.

Des d'una perspectiva territorial cal destacar la implicació de tots els agents (de l'administració i/o de la ciutadania) que actuen en el territori com a pioners de la promoció i gestió de l'EA d'acord i coordinadament amb l'Administració. Per exemple, la importància que la detecció de necessitats sigui ordenada des del propi territori i coneguda pels diferents agents que actuen en el municipi -depenguin, o no, de l'administració local o autonòmica, o siguin privats (entitats sense ànim de lucre)- pot afavorir una millor oferta més adequada a les necessitats explicitades i latents de la població en el seu territori. El major avantatge és que tots aquests agents tenen, com a mínim, un coneixement pràctic i de primera mà de la realitat que junt amb el coneixement tècnic i teòric, permet la

consegüent conceptualització. L'intercanvi de coneixements entre agents mateix ja dinamitza una part de la seva difusió, multiplicant-ne així

Malgrat les declaracions sobre una educació permanent per al desenvolupament i la cohesió social, aquests dos perfils d'oferta conviuen separadament i poques vegades estan realment articulats o coordinats

L'EA des d'una perspectiva local: una educació permanent

Una EA organitzada al territori ha d'anar en la direcció del desenvolupament social i econòmic de la població que hi viuen o treballen. El desenvolupament social es realitza en la mesura que es garanteix la formació de la seva població augmentant la qualitat de la seva millora de qualitat laboral així com la seva implicació ciutadana.

Per tant, si es tracta d'establir ponts per facilitar l'accés a la formació i la participació de totes les persones adultes -fent especial èmfasi en els col·lectius o persones que ostenten menys nivell acadèmic i oportunitats de formació o participació social- ha d'estar coordinada amb les diferents institucions i organismes proveïdors de formació tant d'infants i joves, com de persones adultes i tant formals com no formals.

La importància de l'adequació d'accions positives envers els col·lectius més desafavorits millora la cohesió social i cultural evitant el risc de la generació d'esclatxes d'exclusió social. En aquest sentit, una aposta integrada d'educació permanent que contempli totes les edats atenent de manera específica les singularitats que cadascuna implica, poder donar algunes solucions a moltes de les limitacions

PAPERS
d'Educació de
Persones Adultes

Número 50
A B R I L
2 0 0 6

17

amb les que es troben les persones adultes per millorar la seva formació i qualificació, com per exemple, la conciliació de la vida laboral, formativa i familiar.

Quins elements prioritzem en una EA integrada a nivell local

Per començar tenim 3 elements a interconnectar atenent a les característiques intrínseques de cada tipus de formació i d'acord amb el seu propi sistema i regulació general i la necessitat o l'elecció formativa de la persona adulta:

- El desenvolupament cultural i educatiu del territori
- El desenvolupament econòmic i social. La formació com instrument de promoció econòmica lligada a la millor qualificació de la població activa i com element de cohesió social, molt relacionada al desenvolupament personal i/o la prevenció de l'atur.
- El desenvolupament personal, integració social i participació ciutadana (contra el racisme i la xenofòbia, la cohesió i interacció entre les diferents cultures i edats en el territori, la millora dels espais de participació i la importància de la "qualificació" (més qualitat) de la participació social.

De quin tipus de cohesió social parlem

Què entenem per comunitat interconnectada a nivell local però a escala global? Ens referim a aquelles que cal incardinar perquè en el context de la societat de la informació, totes les persones puguin desenvolupar la seva pròpia identitat i la seva formació continuada per les xarxes (no només entre sí) que permeten la comunicació global internacional, no només l'accés, sinó l'ús que permet la pròpia identificació i desenvolupament dels propis coneixements i actituds.

La democratització de l'accés a la formació a la xarxa implica que aquesta educació al territori sigui integral i alhora accessible a totes les persones per raó d'edat, cultura, llengua familiar pugui quedar excloua de la formació. En aquest sentit, per exemple es tractaria de flexibilitzar i facilitar procediments de matriculació i accés a un programa formatiu (orientació, informació, documentació, dates, horaris, etc.) a partir de la coordinació i l'optimització dels recursos d'atenció i serveis a les persones mitjançant una àgil comunicació interserveis en xarxa.

Una EA coordinada en el territori

Durant la dècada dels 90 i a partir de l'aprovació de la Llei de Formació d'Adults de Catalunya el 1991, s'havien dut a terme a diferents poblacions de Catalunya Plans Locals de Formació d'Adults. Els avantatges del seu desplegament estan tractats en diferents documents i articles específics de l'educació d'adults i els seus resultats, variats en funció de les poblacions, aportaren elements importants i innovadors a l'EA. Per exemple el treball i l'oferta coordinada entre diferents agents que atenen les necessitats de formació de població nouvinguda en el cas de Ripollet (5): per a la formació de la llengua una oferta coordinada i complementària entre l'Oficina Local de Català, la Biblioteca Municipal i l'Escola d'Adults que també es coordina amb el Patronat Muni-

cipal d'Ocupació o algun dels IES de la població per a la formació bàsica o l'accés a d'altres formacions professionals, entre d'altres.

Per a una adequada coordinació de les actuacions formatives existents en un territori cal una planificació interdisciplinària des dels diferents serveis que actuen el territori. Això exigeix una important connexió i implicació dels agents (professionals o no) que actuen en el territori (teixit sociocultural i agents de les diferents administracions i serveis)

Com organitzar-ho?

Per organitzar-ho cal una proposta que planifiqui l'educació de les persones adultes des del territori atenent aspectes de diferent ordre com:

- Coordinació i major racionalització dels recursos.
- Un coneixement de les necessitats formatives i d'orientació.
- Una planificació organitzada i interconnectada dels diferents serveis educatius.
- Un organisme o Consell de representació i decisió, les Comissions de treball i la Coordinació-Gestió
- Una metodologia i instruments de treball adequats als agents i serveis, flexibles i àgils.

Proposant procediments de gestió i organització horitzontals que funcionament participatiu.

La importància de l'adequació d'accions positives envers els col·lectius més desfavorits millora la cohesió social i cultural evitant el risc de la generació d'escletxes d'exclusió social

L'entorn aporten grans oportunitats i limitacions.

L'entorn (PEE) sota la premissa d'una educació integral, contínua, arrelada, en xarxa per tal d'educar ciutadania complex i divers, estan duent a terme una tasca d'apropament, difusió i inclusió a tota la població –especialment a les zones d'exclosió dels recursos- a la formació bàsica. Aquesta inclusió abdal per a la promoció de la inclusió social i cultural –sobretot per als i les alumnes nouvinguts/es- perquè permet i dota de majors possibilitats i que menys en té, alhora que genera una major implicació entre la ciutadania i l'escola: una major cohesió social.

Els PEE a Catalunya s'estan duent a terme al voltant del que comprèn l'educació bàsica, és a dir la primària i/o la secundària obligatòria, aquest és un benefici enorme per a la societat però queden limitats a la formació bàsica.

Aquesta formació bàsica d'infants, joves i persones adultes no pot estar desconnectada de la formació mitjana o superior a l'hora de parlar de serveis educatius en un territori.

D'altra banda, la formació bàsica de persones adultes no pot estar desconnectada (ha d'estar dins la xarxa) de la d'infants i joves sempre que es contempli la seva especificitat. Però els PEE estan concebuts per a la promoció de l'educació entre infants i joves: *Els Plans educatius d'entorn són una proposta educativa innovadora que vol donar resposta a les múltiples necessitats de la nostra societat. Són instruments per donar una resposta integrada i comunitària a les necessitats educatives dels membres més joves de la nostra societat, coordinant i dinamitzant l'acció edu-*

CONSELL LOCAL DE FORMACIÓ

(1) Serveis Culturals: biblioteca, Oficina de Català, Centre Cívic, Casal de Joves, Gent Gran.

tenir. Si realment es tracta d'una relació de treball horitzontal i democràtica és imprescindible tenir en compte unes bases perquè aquesta es produeixi com a tal. Això vol dir que cal establir criteris de funcionament consensuats entre tots els agents participants per tal de garantir que les condicions de participació i situacions de comunicació siguin el més democràtiques possible en base a la relació d'igualtat en el diàleg.

Es tracta de determinar els mecanismes necessaris per fer prevaldre espais de decisió i gestió orientats a l'entesa en els que la validesa estigui basada en la força dels arguments mitjançant el contrast de les interpretacions entre els diferents agents a partir d'un objectiu comú, per exemple el desenvolupament del territori i la cohesió social (sense que un tingui més poder sobre l'altre). ●

cativa en els diferents àmbits de la vida dels infants i joves. S'adrecen a tot l'alumnat, i a tota la comunitat educativa, però amb una especial sensibilitat als sectors socials més desfavorits (6).

La majoria dels PEE es contempen entre l'administració del Departament d'Educació i el teixit local o de barri, queda pendent encara però analitzar la possibilitat de relació amb altres departaments com del de Benestar social i família, Treball i indústria (a més dels altres que a nivell de desenvolupament local ja estan coordinats) en funció de les localitats o zones, les seves característiques i necessitats socials i de desenvolupament. Aquesta coordinació representa un pas endavant pel que fa a l'educació però encara resta limitada a les possibilitats de millora que proveïria la interconnexió amb els altres agents de la localitat (patronats d'ocupació o àrees de desenvolupament econòmic local, oficines del SOC (7), serveis socials locals, centres o organitzacions de formació d'adults, etc.).

Una organització de l'EA des del territori des de una perspectiva integrada de participació

Una organització local de formació integrada a la formació de tota la població implica a la creació d'una estructura flexible i participativa (administració local i autonòmica i agents dels participants del territori) hi ha de haver també una organització àgil i flexible per afrontar les noves situacions i requeriments.

Major força i confiança en els agents participants i professionals que hi treballen i mecanismes de comunicació formals i informals entre aquests agents i l'administració.

Facilitar espais de relació no jeràrquica entre els agents que interactuen en el marc de la formació i cal afrontar de manera directa i efectiva la nova estructura esdevingui realment efectiva.

Això significa crear i mantenir processos de relació dialògics entre els i les agents participants. La importància de l'establiment de processos dialògics de relació entre els agents que participen en espais de coordinació i planificació conjunta rau en la necessitat implícita d'una relació "interiguals" que tota relació plana de coordinació ha de

Cal establir criteris de funcionament consensuats per tal de garantir que les condicions de participació i situacions de comunicació siguin el més democràtiques possible en base a la relació d'igualtat en el diàleg

PAPERS

d'Educació de
Persones Adultes

Número 50
A b r i l
2 0 0 6

MT

NOTES

1. La Formació Professional (FP) inclou tant l'FP Reglada -que articula les formacions dels Cicles formatius de Grau Mitjà (CFGM) i els Cicles formatius de Grau Superior (CFGS)- com l'FP Ocupacional o Contínua. L'FPR depèn del Departament d'Educació mentre que l'FPO i l'FPC depenen del Departament de Treball i Indústria.
2. Segons el procediment d'acreditació establert per aquest darrer any per l'Institut Català de les Qualificacions Professionals (ICQP), qualsevol persona adulta que vulgui beneficiar-se d'un procés d'acreditació o bé té una titulació acadèmica (mitja o superior) que li permeti acreditar a més a més la seva experiència professional mitjançant el "Dossier de Competències" o bé primer ha de cursar/superar una formació bàsica (GES) per accedir a una formació mitja a partir de la qual podrà veure acreditada la seva experiència professional. L'experiència professional sense una titulació acadèmica queda magrament acreditada per no dir gens.
3. Alguns dels diferents documents marc de referència per a la formació professional i educació permanent de Catalunya: UNNEESCO (1996) *Educació: Hi ha un tresor amagat a dins*. Informe per la Unesco de la Comissió Internacional sobre Educació per al segle XXI. Centre Unesco de Catalunya. Barcelona. Mediterrània; UNESCO (2003) *La renovación del compromiso con la educación y el aprendizaje de adultos*. Informe en síntesis sobre el Balance Intermedio, CONFITEA V. 6-11 setembre 2003. Bangkok. Tailàndia. COMISSIÓ EUROPEA (2003) "*Educación y Formación 2010*" *Urgen las reformas para coronar con éxito la estrategia de Lisboa*. Bruselas, 11.11.2003. 685 final (Proyecto de informe intermedio conjunto sobre la ejecución del programa de trabajo detallado relativo al seguimiento de los objetivos de los sistemas de educación y formación en Europa).
4. Llei 3/1991 de 18 de març, de Formació d'Adults de Catalunya (1991)
5. (Població del Vallès Occidental de més de 36.016 habitants, de marcat caràcter industrial i receptora d'immigració)
6. Extret de la web www.lic.es
7. SOC (Servei d'Ocupació de Catalunya)

TEMES A DEBAT

El paper de les administracions locals en l'Educació de Persones Adultes

Miquel Fort

Es un deure de les administracions promoure la consecució del dret universal a l'educació en les millors condicions possibles. Al llarg del temps aquest dret s'ha anat transformant i ampliant en funció dels canvis socials, culturals, econòmics, etc. Ara, quan la societat de la informació, la diversitat cultural, la globalització de l'economia i la qüestió nacional convergeixen, cal trobar noves perspectives per a l'educació permanent a Catalunya. No falten orientacions internacionals (de la Unió Europea, de la UNESCO, per exemple) ni anàlisis i experiències (positives i negatives) des de la mateixa realitat de cada dia. El que cal és una orientació clara de què es vol fer i com es vol fer.

Fa uns anys va semblar que la adscripció administrativa (passar o no a Educació) era la qüestió decisiva. El temps ha fet veure que no són els llocs sinó les polítiques el que cal tenir clar. Incidir en aspectes relacionats amb la formació per al treball (com s'ha fet darrerament) era quelcom que calia i que caldrà seguir fent, sempre que els altres àmbits de l'educació permanent no es deixin de banda. Però la confusió – per part de professionals i administració – entre la formació permanent i el lloc on van a parar les escoles de persones adultes és una confusió que emmarca una falta de visió ampla del que ha de ser l'educació permanent a Catalunya i simplement escolaritza un tema. La confusió entre el necessari i el desitjat està passant als centres de l'administratiu ha aconseguit més de futur.

Del Pla global de Catalunya local

Els plans interdepartamentals són una llista del que cada departament ha de fer per a la formació permanent que un Pla català de formació. És per això que cal replantejar-lo des de noves bases, a través de nous instruments. Cal que tinguin una orientació global general (el que no treu que hi hagi plans sectorials i específics, evidentment) i que sigui el resultat d'una política conscient i coordinada de l'administració de Catalunya. Si ho ha de posar en pràctica uns Institut o alguna altra organisme ja es veurà, el que cal és que tinguin capacitat de planificació, coordinació efectiva, d'animació de les iniciatives socials i públiques i que sigui capaç d'acostar-se a la realitat educativa i social. Si això és possible des d'una conselleria concreta és més aviat dubtós, vistes les diferents experiències que hem tingut.

Després cal incidir en les realitats locals i això demana de tothom (i de les escoles també, és clar) flexibilitat, rapidesa, anàlisis socials i acostament a la realitat, contactes fluides amb les entitats i entre administracions, paciència i planificació a mig termini. Els Plans Locals, els Plans d'Entorn, etc. han estat eines útils i encara ho són. Cal projectar-les a la globalitat del territori i adaptar-les a les realitats concretes, des dels barris més poblats a les zones amb menys densitat de població.

Potser no és el moment de tornar a insistir en els diferents àmbits de la formació permanent (nivells inicials i cursos reglats, formació que encamini a d'altres formacions com els accessos, promoció cultural, aprenentatge de les llengües del país, societat de la informació, formació relacionada amb el treball,...) però totes les ciutadanes i tots els ciutadans han de tenir la possibilitat d'accedir-hi. A través dels centres públics o a través de l'entorn social més proper, en forma d'entitats, altres administracions, etc..

b) La tasca dels i de les professionals. Evidentment cal controlar compliment i l'adequació dels horaris, però també veure les necessitats de personal (no necessàriament, com se sap, simplement docents) i sobretot impulsar la renovació el que se està fent.

No falten orientacions internacionals ni anàlisis i experiències. El que cal és una orientació clara de què es vol fer i com es vol fer

ve una màquina administrativa que no té cap objectiu. Una de les necessitats de la formació permanent aquí i ara és la de tenir clars els objectius, l'empenta que sorgeix de la necessitat de parlar-les de les mateixes administracions i de poder-les impulsar, cosa que ens porta a fer un mapa d'escoles de persones adultes de l'educació permanent que és un mapa per saber quants mestres o mestres i quants cursos formatives i quins –i quants– formadors calen i on, en funció del que ja hi ha i del que previsiblement es necessitarà.

Això significa, per exemple, ser conscients que properament arribaran a Catalunya alguns centenars de milers de persones més, molts dels quals no sabran català ni castellà, que tindran estudis diferents per als quals cal organitzar sistemes de convalidacions ràpids i efectius. L'experiència dels darrers anys (i la dels seixanta i setanta) ens hauria de portar a una planificació prèvia del que hauríem de fer. Si ens quedem esperant situacions que es poden prevenir des d'ara, se'n ressentirà el conjunt del país.

Orientació, impuls i avaluació

PAPERS
d'Educació de
Persones Adultes

Número 50
A d r i l
2 0 0 6

21

TEMES A DEBAT

L'orientació, l'impuls i l'avaluació dels centres i aules és un dels temes més importants que té entre mans l'administració. Caldria que inclogués:

a) El projecte de centre i la seva pràctica. Cada escola i cada aula té —o ha de tenir— un projecte en funció de les necessitats específiques del seu entorn, un projecte que per això mateix es pugui adaptar fàcilment als canvis, mantenint l'esperit de donar un servei bàsic (nivells inicials, català, TIC, etc.) a tothom. Aquest ha de ser el criteri de valoració més important d'un centre: en quina mesura respon a les necessitats educatives i socials de la població i per tant quines activitats educatives s'hi estan fent i com. Per aconseguir-ho, cal tenir present la possibilitat que hi hagi persones col·laboradores i impulsar activitats formatives no reglades, que han de ser quelcom habitual. En funció del projecte i la seva pràctica, cal valorar i millorar els mitjans materials que els centres i aules tenen a la seva disposició.

c) La relació amb l'entorn. Si alguna cosa ha de caracteritzar l'educació permanent és que no sigui quelcom aïllat de l'entorn social. La col·laboració i relació amb la resta d'ofertes de les administracions ha de ser fomentada i valorada.

d) L'organització interna. El participatiu és fonamental per a la millora. Encara hi ha encara situacions en les quals és molt menys facilitada —que en les escoles—, quan en l'educació de persones adultes és molt més necessària, rica i efectiva.

En definitiva, l'autonomia i la participació han de camí cap a una privatització encara més avançada de l'administració qui ho orienta i ordena (el professorat qui ho fa) sinó una educació més concreta i efectiva. Concretament una educació millor i més accessible del dret universal a l'educació.

Però tot plegat ha de partir de la base d'una consciència de la necessitat de canvi urgent que agiliti les coses i posi els ciutadans i les ciutadanes en el centre de les preocupacions de l'administració. Encara hi som a temps, però fa massa anys que dura l'espera. ●

Aquest ha de ser el criteri de valoració més important d'un centre: en quina mesura respon a les necessitats educatives i socials de la població i per tant quines activitats educatives s'hi estan fent i com

I també...

Hi ha encara aspectes menors però importants que l'administració pot fer per facilitar la formació permanent a Catalunya. Poden anar des de la millora dels sistemes informàtics a una consciència *administrativa* de l'especificitat de l'educació de persones adultes pel que fa als nomenaments, a les inscripcions i a la burocràcia, des de la promoció de les entitats associatives i d'experiències innovadores i efectives a la coordinació dels seus propis mecanismes interns (potser haurem d'inventar la finestra única...).

Educació Democràtica de Persones Adultes a Catalunya: algunes propostes per als propers cinc anys

Entrevista amb Lourdes Pérez

Des de la revista **PAPERS** hem parlat amb Lourdes Pérez, educadora i coordinadora del Centre de Persones Adultes La Verneda-Sant Martí. Mitjançant aquesta entrevista ens hem pogut apropar a la realitat actual de l'educació de persones adultes, i ho hem fet des del punt de vista de les escoles i des del punt de vista dels educadors i educadores. Hem volgut saber les seves opinions respecte a les noves necessitats per a l'educació al llarg de tota la vida que han sorgit com a conseqüència de la globalització i de la nova societat anomenada de la informació i/o del coneixement.

PAPERS: *Quines demandes faries a l'Administració a partir de les necessitats que es plantegen als Centres de Formació d'Adults?*

Lourdes Pérez: Jo veuria necessària una llei àmplia que s'adeqüi a la realitat sociocultural del món de les persones adultes i a les seves necessitats formatives. Un llei on no hi hagi límit d'edat a partir dels divuit anys. Crec que no tan sols s'ha de tenir en compte l'edat productiva de les persones sinó també el principi del dret a l'educació al llarg de tota la vida, pel fet que hi ha persones que no han pogut accedir a l'educació fins que s'ha jubilat. És molt significatiu el cas de moltes dones que vénen a l'escola a aprendre a llegir i escriure perquè han deixat de treballar, han tingut cura dels fills i filles i aquests ja s'han fet grans. Seria una contradicció, ara que poden anar a l'escola, que una llei no els ho permetés. Tenim moltes persones que han estudiat de grans a l'Institut de Formació d'Adults de Sant Martí, gent amb aquella assignatura de la Universitat, que havia estat el seu projecte de vida. Fins que no han acabat la seva situació personal i/o socioeconòmica no poden estudiar aquella carrera universitària que volien fer tota la seva vida. I això ha estat el problema de l'educació de persones adultes.

PAPERS: *Quines són les noves necessitats derivades de la societat globalitzada?*

LP: Un dels objectius de la llei d'educació democràtica de persones adultes que es prepara hauria de ser la perfecta convivència, la sintonia entre les diferents cultures en una educació multicultural enriquidora per a tots. Un gran problema que se'ns presenta a les escoles de persones adultes és la impossibilitat d'acreditació per part dels col·lectius d'immigrants de la formació adquirida en els seus llocs de procedència i, en molts casos, de la que adquireixen aquí,

segons les legislacions vigents.

Pel que fa a la formació ocupacional i/o professional de la gent seria molt bo que la llei contemplés el fet que, des de les escoles d'adults, es pogués convalidar l'experiència prèvia, segons les polítiques APEL, polítiques d'acreditació que funcionen a la Unió Europea. Que es pogués fer avaluació contínua no només al GES, sinó també a la preparació per a les proves d'accés o en col·laboració amb els IES.

Pel que fa a la formació ocupacional i/o professional, en primer lloc s'hauria de reconèixer, des de la nova llei, la possibilitat que les escoles d'educació de persones adultes esdevinguessin espais d'informació de tot el ventall de possibilitats de formació per als treballadors i treballadores en actiu i també per a les persones que es troben a l'atur. Informació sobre les possibilitats de formació continuada i d'acreditació de l'experiència adquirida al llarg de la vida.

En segon lloc cal que hi hagi un Mapa de la Formació d'Adults coherent amb la detecció de les necessitats reals. Tenint en compte que, en aquests darrers anys, les necessitats formatives han canviat molt, sobretot pel que fa a la gent novvinguda.

Tot això en el marc d'unes condicions igualitàries per a tots els Centres d'Educació de Persones Adultes, de forma que no hi hagi demanda sense atendre, sinó que, molt al contrari, es respongui a tota la demanda que hi ha. Per exemple, si no hi ha espai o altres, hi hagi gent que vulgui matricular-se el grup.

Cal reconèixer les realitats i projectes de les persones, per exemple les Comunitats d'Adults que reconeixen la possibilitat de fer Cursos de Formació, associacions que estan treballant a favor de la formació de persones adultes.

Cal reconèixer la qüestió del voluntariat. És important que l'Administració es reconegui la tasca que fan les persones que ofereixen una dedicació voluntària a l'educació de persones adultes.

És important que associacions amb objectius molt clars per la Formació d'Adults siguin recolzades per les Administracions a nivell local, autonòmic, de la Unió Europea i internacional.

Finalment hi ha una reivindicació que hem fet des de sempre: Currículums específics per a persones adultes. Partim de la base que les persones adultes aprenen de forma diferent a com ho fan els nois i noies a l'escolaritat obligatòria.

No tan sols s'ha de tenir en compte l'edat productiva de les persones sinó també el principi del dret a l'educació al llarg de tota la vida

PAPERS
d'Educació de
Persones Adultes

Número 50
A d r i l
2 0 0 6

23

ria, per tant reclamem una formació específica per a les persones adultes.

PAPERS: *A nivell de la gestió de l'Educació Democràtica de Persones Adultes, quines coses veus importants perquè siguin tingudes en compte des de l'administració per als propers cinc anys?*

LP: Una gestió feta des del territori, de desenvolupament comunitari, que no se cenyeixi a allò purament acadèmicista, que contempli la formació ocupacional/professional i també l'educació per al temps lliure. Per exemple les tertúlies literàries i musicals dialògiques i que també podrien incloure tertúlies d'art. Actualment l'administració no contempla aquestes experiències des dels seus barems. Caldria que contemplés l'educació no formal com una activitat de desenvolupament comunitari i personal, la persona que aprèn a partir de la tertúlia literària dialògica, aprèn a participar a la societat, a la família... és a dir es torna més dialogant.

Cal que des de l'administració es potenciï una metodologia que fomenti els grups intergeneracionals i que les persones poden aprendre col·laborant les unes amb les altres a través d'un diàleg real i connectat amb la realitat social i professional en la formació: aquest és el seu objectiu.

PAPERS: *Quines demandes tenen les educadores d'Educació Democràtica?*

LP: Penso que els educadors i educadores han de participar en projectes d'innovació a través de la nostra pròpia formació. Tot això fa que se'ns obrin noves vies, noves possibilitats noves maneres de poder donar més i millor qualitat en l'educació.

PAPERS: *Com creus que ha de ser la participació dels educadors i educadores en el Moviment Democràtic d'Educació de Persones Adultes?*

LP: També és molt important que com a educadors i educadores participem en el Moviment Democràtic d'Educació de Persones Adultes. D'aquesta manera podrem enriquir-nos amb experiències democràtiques en intercanvi, treballant conjuntament, per millorar la nostra formació que repercutirà d'una manera positiva en les persones participants. Crec que tots els moviments que estiguin per la millora de les condicions per treballar són bons però mai poden estar hipotecant o retallant l'oferta educativa.

Pel que fa als educadors i educadores crec que han de potenciar la participació en el Moviment com una part formativa per a les persones adultes. Sempre que aquestes

participin i siguin conscients del que poden fer, els educadors i educadores podrem treballar millor. Són les persones participants en educació d'adults qui millor poden dir quines són les seves necessitats i expressar quins són els seus interessos pel que fa a la seva formació.

És molt important que els participants estiguin en aquests moviments i s'impliquin en les trobades i treballin junts. Per exemple, la Declaració dels Drets de les Persones Participants en Educació d'Adults els fa conscients dels seus drets i fa que tots plegats ens preguntem: Com poder fer efectius aquests drets? Això s'aconsegueix participant, tots i totes, en situacions on veus que el diàleg és possible. ●

Núria Valls

És molt important que com a educadors i educadores participem en el Moviment Democràtic d'Educació de Persones Adultes

PAPERS
d'Educació de
Persones Adultes

Número 50
A b r i l
2 0 0 6

MT

TEMES A DEBAT

Sis obres clau en Educació de Persones Adultes

A la sombra de este árbol

Paulo Freire

L'educació necessita tant de formació tècnica, científica i professional com de somnis i utopia.

A diferència de molts llibres de Paulo Freire, *A la sombra de este árbol* constitueix l'obra en la qual per la comunitat científica internacional relaciona la seva teoria amb les experiències, sentiments, i que han fet que constitueixi un autor clau per tots i totes les que treballem en l'àmbit educatiu. Al llibre s'aborda temes com la dialogicitat, la transformació, la superació del fatalisme o la reflexivitat. Ho fa amb un marc en el que sigui possible fer front al neoliberalisme i les desigualtats socials, un marc en el que sigui possible transformar les dificultats en possibilitats.

Referència: Freire, P. 1997. *A la sombra de este árbol*. Barcelona: El Roure.

Compartiendo palabras.

Barcelona: Paidós.

diálogo

en les teories que exclouen gran part de la huma-

na Normal University Press, 2005), aquesta obra és un text crític, una contribució cabdal per l'educació del segle XXI, que és més funcional i analítica. A través de la seva lectura, l'autor ens ensenyaria a gaudir de la lectura dels clàssics de la literatura i a transformar amb les transformacions socials i personals de les

práctica de las personas adultas a través del diálogo.

PAPERS
d'Educació de
Persones Adultes

Número 50
A d r i l
2 0 0 6

25

Educación de adultos

Joaquín García Carrasco (coordinador)

L'educació d'adults ha d'entendre's com un subconjunt integrat en una projecte global d'educació permanent.

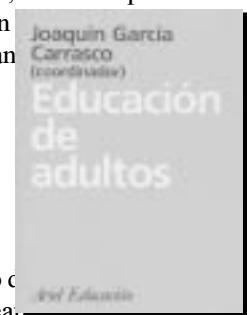
A través d'un conjunt de capítols d'autors i autores molt diversos aquest llibre presenta quina és la situació actual de l'educació de persones adultes i els factors que hi influeixen. A la introducció, García Carrasco fa referència a com la formació d'adults ha esdevingut clau en l'actual societat del coneixement, per passar a descriure breument els continguts dels capítols. Al llibre es tracten temes com el paper de l'educació de persones adultes a Europa, les conseqüències del model compensatori, els canvis tecnològics o la importància del desenvolupament comunitari. En definitiva, el llibre ofereix una visió de conjunt perquè educadors i educadores puguem comprendre millor els canvis que es plantegen en la nostra tasca educativa.

Referència: García Carrasco, J. 1997. *Educación de adultos*. Barcelona: Ariel.

La palabra

Julio Aviñoa, María José Briansó, Ramón Flecha i Sara Ordóñez

Al llarg dels anys, *La Palabra* ha esdevingut el mètode d'alfabetització més efectiu en educació de persones adultes. Des de la seva primer edició l'any 1982 va incorporar el sistema de paraules generadores, que promou la creació de paraules a partir de la realitat social, fomentant també el continuar debatent i ampliant coneixements i per tant, possibilitant la continuïtat en l'aprenentatge. A més, la seva metodologia permet treballar de forma sistemàtica i ben organitzada un ampli conjunt d'activitats per fixar els fonemes i les grafies, així com per assegurar la lectura comprensiva i d'expressió. L'ordre de les activitats comença a les paraules i frases amb síl·labes directes (quaderns 1 i 2) i acaba amb les que tenen inverses i travades (quaderns 3 i 4).

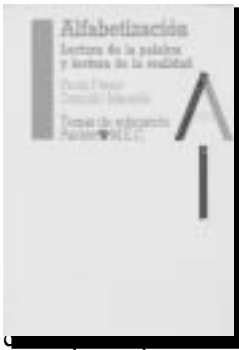
Referència: Aviñoa, J.; Briansó, M.J.; Flecha, R. i Ordóñez, S. 1982. *La palabra*. Barcelona: Paidós.

Alfabetización. La lectura de la palabra y la lectura de la realidad **Paulo Freire i Donaldo Macedo**

Sempre vaig concebre l'ensenyament de la lectoescriptura com un acte polític, com un acte creatiu.

Paulo Freire i Donaldo Macedo analitzen en aquest llibre com es relacionen l'alfabetització i la política cultural per superar els enfocaments acadèmics, utilitaris, cognitius i romàntics de la lectura i poder avançar així cap a una tasca educativa orientada a la transformació social. A través de la lectura de *Alfabetización* podem (re)trobar el sentit de per què l'alfabetització constitueix un dels objectius prioritaris per superar les desigualtats socials i quins són els elements que ho fan possible. L'entusiasme amb el que Freire aborda aquesta temàtica es complementa amb els plantejaments, qüestions i temes que Macedo suggereix.

Freire, P. i Macedo, D. 1989. *Alfabetización. Lectura de la palabra y lectura de la realidad*. Barcelona: Paidós.

Sant Martí: a school where people dare to dream.

Imaginable si, a través de la inclusió i la tolerància lluitem per metes comuns.

Un dels articles més prestigiosos i rellevants del món en l'àmbit educatiu, *Harvard Educational Review*, va publicar un article sobre l'escola de persones adultes La Verneda-Sant Martí. Les bases metodològiques i la participació, la solidaritat, el diàleg igualitari i la il·lusió i convenciment en que les coses poden ser d'una altra manera, aquesta experiència un referent per l'educació de persones adultes a nivell internacional. L'element clau de l'educativa de l'escola estigui basada en la implicació dels i les participants i que entre totes les persones vinculades a l'escola es configuri quin és el model d'ensenyament que es vol.

Referència: Sánchez, M. 1999. "La Verneda-Sant Martí: a school where people dare to dream". *Harvard Educational Review*, Cambridge, MA: Harvard University, n.3, v. 69, pp. 320-357.

PAPERS
d'Educació de
Persones Adultes

Número 50
A b r i l
2 0 0 6

MT

Pàgines web d'interès per a l'Educació Democràtica de Persones Adultes

En la línia d'anar assolint més democràcia i participació en una Educació de Persones Adultes cada cop més interconnectada a nivell mundial volem presentar unes quantes pàgines web d'interès.

L'Educació Democràtica de Persones Adultes (EDA) compta amb una Confederació d'abast estatal que s'anomena CONFAPEA (Confederació de Federacions d'Associacions Culturals i Educatives de persones adultes) on es pot entrar a través de la següent pàgina web:

<http://www.neskes.net/confapea/>

En aquest lloc web hi podem trobar els principals projectes que està desenvolupant la Confederació, tant a nivell nacional com a nivell internacional.

Una de les experiències d'EDA més innovadores que coordina la CONFAPEA és la de les Tertúlies Literàries i Musicals Dialògiques. Aquesta experiència s'està desenvolupant a tot el món. Va iniciar-se a la dècada dels vuitanta a l'Escola de Persones Adultes La Verneda Sant Martí. Actualment s'han creat Tertúlies Literàries i Musicals Dialògiques arreu de Catalunya i de l'Estat espanyol. També s'han creat a Brasil, Harvard i s'estan expandint per tot el món. Per trobar més informació podem acudir a la web:

<http://milunatertulias.blogspot.com/>

Una de les característiques de la societat actual és la mundialització, o el que teòrics de les ciències socials com Manuel Castells a nomenen globalització. L'EDA és un mitjà molt potent de cara a la presa de consciència dels nous reptes que ens planteja aquesta societat global. Nous temes han sorgit en les últimes dècades que atrauen l'atenció dels països: la interculturalitat, la pau, el medi ambient, el feminisme... Alguns d'ells són nous, altres són clàssics però que demanen nous enfocaments, noves actualitzacions. És per això que s'estan constituint fòrums de debat i de transformació. Un d'ells és el 2007 World Social Forum (WSF) que se celebrarà a Nairobi el proper mes de gener. Per tenir més informació cal entrar a la web:

<http://www.forosocialmundial.org.ve>

En la línia de l'educació per a la pau troben una pàgina web interessant que ens pot permetre als educadors i educadores d'EDA trobar recursos per treballar el tema de la pau, ja sigui a nivell formal, dins les

matèries de ciències socials i geografia humana, com a nivell sociocultural, etc. formant part de les Setmanes Culturals i d'altres activitats culturals com les xerrades-col·loqui, els debats, els vídeo-fòrums, les taules rodones... Per trobar més informació ens podem connectar a la següent pàgina web:

<http://www.humanrightsandpeacestore.org>

Hi ha organitzacions que organitzen tallers sobre la pau, la sostenibilitat i una convivència basada en els valors comunitaris. És important conèixer la seva tasca perquè constitueix una eina educativa que ens pot aportar idees i recursos. En concret, a Austràlia funciona un organització creada l'any 1995 que s'anomena *The Change Agency* que té 1.000 tallers (*workshops*) on s'aprèn a treballar en favor d'un món més just, pacífic i sostenible. Per posar-se en contacte amb aquesta organització cal entrar a la web:

<http://www.thechangeagency.org/index.htm>

Un altre dels temes de reflexió i acció que està prenent un caire més actualitzat és el que reivindica la igualtat de gèneres. Per tal de tenir més informació sobre l'alfabetització i la igualtat d'oportunitats per a les dones podem connectar-nos a

<http://www.litwomen.org/news.html>

Pel que fa a l'educació en igualtat i en situació de diàleg intercultural podem trobar informació a la pàgina del projecte *Brudila Calli* que fa recerca sobre la forma de transformar les barreres que es troben les nenes gitanes a l'hora d'estudiar. La pàgina web és la següent:

<http://pcb.ub.es/crea/proyectos/Brudila/>

Aquest projecte ens ajudarà a comprendre a les mares gitanes i podrem apropar-nos més fàcilment a la seva inquietud per educar als seus fills i filles, trencant barreres com la de l'absentisme i la falta de motivació.

Un dels conceptes que està molt relacionat amb l'Educació de Persones Adultes és el d'Educació Popular. De vegades pot semblar que aquest concepte està caducat, que pertany a la dècada dels setanta, quan encara el desencís no havia penetrat en la societat, en concret en els àmbits educatius. Però la realitat ens demostra que hi ha experiències que aprofundeixen en el treball basat en el concepte d'Educació Popular. Això té ple sentit en una societat que cada cop es fa

més dual. Per tal d'invertir aquesta dualització cal treballar en la línia del desenvolupament comunitari podem trobar més informació a la web:

<http://poped.org>

Per trobar la concreció de diferents experiències capdavanteres en Educació Comunitària i Educació transformadora podem connectar amb dos Centres, un als EUA i l'altre a Catalunya. Des de 1932, Highlander Center ha fomentat la participació dels treballadors/es, educadors/es, líders comunitaris, investigadors/es que es dediquen a lluitar per transformar la societat i els seus principals problemes: mediambientals, socials, laborals, de justícia i drets humans. Per entrar a la seva web cal posar aquesta adreça:

<http://www.highlandercenter.org/>

L'altra experiència innovadora, malgrat que ja porta vint-i-vuit anys de trajectòria és la de La Verneda-Sant Martí. Aquesta experiència compta amb la participació activa de dues associacions: Àgora i Heura (aquesta és de dones) i està integrada al barri des dels seus inicis. Actualment compta amb un Campus Virtual on hi poden participar totes les persones que estan inscrites a l'Escola o a les activitats promogudes per les associacions. Per poder conèixer aquesta experiència es pot anar a la web:

<http://www.edaverneda.org/>

No es pot entendre una societat global sense un treball basat en les Tecnologies de la Informació i la Comunicació (TIC). A Catalunya hi ha la xarxa Òmnia que en situa en la societat de la informació i del coneixement. Per connectar-s'hi cal anar a

<http://www.xarxa-omnia.org/>

També des de la Generalitat s'ofereix una xarxa per als Centres Educatius que es pot trobar a la següent pàgina:

<http://www.xarxa365.net/>

Treballar en xarxa, interconnectar-se, fer cerques a Internet és una nova forma de potenciar la Educació Democràtica de Persones Adultes, constituint d'aquesta manera una eina més poderosa de transformació social, oferint a sectors de la societat noves possibilitats que, per si sols, potser mai no haurien arribat a poder assolir. ●

Núria Valls

PAPERS
d'Educació de
Persones Adultes

Número 50
A B R I L
2 0 0 6

27

Conferència de Paulo Freire a l'Escola de Professorat de Sants (Barcelona, 1988)

Com a commemoració dels 50 números de PAPERS, volem reproduir algun dels textos més interessants que s'hi han escrit. Hem seleccionat, i traduït al català, la conferència que Paulo Freire va fer a l'Escola de Professorat de Sants amb motiu de la seva visita l'any 1988 i que va sortir originalment al número 9 de PAPERS, del març d'aquell any.

És una satisfacció molt gran per a mi parlar, per primera vegada, a Barcelona. Demano excuses per només poder parlar, i malament, aquesta barreja de brasiler i espanyol. M'agradaria poder parlar com vostès, però no puc.

Estic realment emocionat de veure tanta gent inquieta, curiosa, i em pregunto quines coses fonamentals puc dir avui, que corresponguin a l'ansietat amb què vostès han arribat a aquesta casa. Però jo vaig aprendre des de molt jove que hom fa el que pot fer, el que sap fer; i és el que vaig a fer ara: dir algunes de les coses que estic aprenent des de fa molt de temps en el camp de l'educació.

Vaig a intentar no parlar massa per veure si sobra un temps que puguem fer servir per una conversa, encara que sigui molt gran el nombre de persones presents.

M'agradaria, aquí, ara, davant de vostès, fer un exercici que de manera general, jo faig gairebé tots els dies quan em dedico una mica, al meu estudi, a pensar o escriure sobre alguna cosa.

Acostumo a experimentar la sensació d'allunyar-me de l'objecte sobre el que estic pensant. I prenent distància de l'objecte, del concepte, de la cosa, busco aprehendre-la, com si posés la cosa o l'objecte a la meua mà, i començar aleshores a preguntar-me sobre el fet, sobre la cosa, sobre l'objecte i a contestar les preguntes que em vaig fent en la recerca d'una comprensió més global, més completa de l'objecte de la meua curiositat. En el fons, això és una forma d'estudiar dinàmicament. Hom no estudia només quan llegeix un text, sinó també quan pensa sobre alguna cosa.

Aquest és l'exercici que jo vaig a fer aquí ara, vaig a preguntar-me com si estigués sol a la meua biblioteca, què és per a mi la pràctica educativa. I com que estic parlant en una casa que fa això, que tracta això, que prepara, que capacita educadors i educadores –jo crec- i una casa que em rep per primera vegada amb tanta manifestació d'afecte, em sembla que la millor manera que tinc d'expressar el meu afecte a tots vostès és dient-los com entenc el que es fa dins d'aquesta casa, què és la pràctica i la teoria de l'educació.

Quan jo em pregunto què és la pràctica educativa, en primer lloc, amb la mateixa pregunta, què és la pràctica educativa? ja plantejo la pràctica a nivell de generalitat i no a nivell d'especificitat. Això és, no estic fent una pregunta entorn a una determinada pràctica, per exemple, no em pregunto què és la meua pràctica educativa, què és la pràctica educativa d'una educadora d'adults, sinó que em pregunto què és la pràctica, i, aleshores, assolixo amb "la" i no amb "una", una certa universalitat del concepte, i ho faig a propòsit. I quan faig aquesta pregunta, òbviament, que per contestar-la començo a portar-me a mi mateix records del meu passatge per la pròpia pràctica educativa o per diferents pràctiques educatives, amb la intenció de començar a captar els elements constitutius d'una certa pràctica que hom anomena educativa; donat que hi ha diverses altres pràctiques, no totes són educatives.

Creç que en fer aquestes preguntes i en començar a contestar-les, anem descobrint que comencem a descriure la pràctica sobre la qual preguntem. I anem a fer, en contestar, afirmacions que, en un primer moment, semblen absolutament òbvies. I són òbvies.

La primera, una primera afirmació, crec, que podem fer quan ens preguntem què és la pràctica educativa, és que és una certa forma d'acció que es dona en el temps i en un cert temps del temps i en un cert espai. I què vull dir amb això? És que la pràctica educativa es dona en la Història i no fora de la Història i es dona en un cert espai i no a l'aire. Més endavant veurem que això... o podríem veure, si hi hagués temps, que aquesta comprensió o aquesta percepció de la pràctica educativa, inserida en un temps i en un espai, implica una sèrie de conseqüències per a l'educador o l'educadora i per aquells que teoritzen l'educació. Això és, percebre l'educació com una expressió concreta, una tasca concreta inserida històricament i social, culturalment, políticament. Té una importància molt gran per als que realitzen aquesta pràctica. A veure si podem tornar-hi després.

En segon lloc, la pregunta ens planteja la impossibilitat de l'existència d'una pràctica educativa sense un educador o una educadora. Això és, no és possible pràctica educativa sense professor o sense educador, en un sentit més genèric, o educadora. (després veurem quin paper té aquest agent a la pràctica). Però tampoc no hi ha pràctica educativa si no hi ha educand. He cridat l'atenció de vostès per a les obvietats amb les que ens enfrontem a mesura que en què comencem a contestar, així anem descobrint que coneixiem però que no sabem que coneixiem. Això passa sempre quan ens preguntem sobre les coses, sobre els fets. Aleshores, no hi ha pràctica educativa sense l'educador o l'educadora, no hi ha pràctica educativa sense els educands. Però immediatament percebem que hi ha alguna cosa més que constitueix això que anomenem pràctica educativa, que va més enllà o que s'afegeix a l'existència de l'educador i de l'educand en aquest espai i en un cert temps. Això és, no hi ha pràctica educativa tampoc si no hi ha un contingut que mediatitza l'educador i l'educand. Què vull dir amb això? Que no hi ha pràctica educativa si no hi ha un conjunt de temes, un conjunt d'assumpptes, un conjunt de... sistematitzat o no sistematitzat, no importa, organitzats o no organitzats de forma deliberada, no importa, però no pot haver-hi pràctica educativa si no hi ha docència. Aquesta docència pot ser, com jo deia, una docència deliberada i una docència no deliberada, més espontània que deliberada, però n'hi ha d'haver.

Aleshores la docència, al seu torn, no existeix sense la discència; això és, no hi ha possibilitat de pràctica educativa si l'educador no educa i si l'educand no s'educa i, al mateix temps, que s'educa, educa els qui l'eduquen. La cosa comença ara a fer-se més complexa i a exigir de nosaltres més reflexió. Tornem-hi una mica i aturem-nos en aquesta qüestió del contingut del que, en el fons, constitueix el programa comú, o el contingut programàtic, de la pràctica educativa.

Aleshores, no hi ha pràctica educativa que no impliqui un espai, un temps dins del temps; no hi ha pràctica educativa que no tingui un professor o una professora, que no tingui alumnes; no hi ha pràctica educativa que no es desenvolupi en funció d'una tasca específica entorn d'objectes o de continguts que mediatitzen el professors i els educands.

El tractament del contingut constitueix exactament el que

nosaltres anomenem “ensenyament”. Que no m’agrada, però faré servir la paraula ara, provisionalment.

La qüestió que es planteja, per a mi, és què és aquesta activitat docent que el mestre o la mestra ha de tenir? Perquè vostès imaginin que seria inviablable per a nosaltres comprendre una professora que no ensenya, si no és que està jubilada, però, dins la sala de classe, no és possible concebre un professor que no ensenya. D’aquí que qui ensenya ha de saber el que ensenya. Perquè seria una cosa molt difícil de comprendre que una persona ensenyi el que no sap. És per això que l’acte d’ensenyar implica un acte anterior i concomitant per part del professor, que és l’acte de conèixer el que ensenya.

D’aquesta manera, no hi ha acte d’aprendre, per part de l’educand, que no impliqui una curiositat cada cop més crítica en vista a l’aprehensió del contingut del que parla o ensenya el mestre o la mestra. És una mica complicat, però per mi, aprendre demana aprehendre. Em altres paraules, és impossible que aprengui sense aprehendre l’objecte que jo vull... l’objecte la naturalesa del qual o la forma de ser del qual jo intento aprehendre. Aleshores, el procés o la pràctica de l’aprehensió de l’objecte o del contingut forma part de la naturalesa de l’acte d’aprendre i per tant de l’acte d’ensenyar. El que jo vull dir és que el professor és tan millor quant millor coneix, per tant aprehèn l’objecte que, après, pot ser ensenyat. Fora d’això, em sembla que la pràctica docent i la pràctica discent es perden en un discurs gairebé sempre molt formal en el qual el docent descriu o perfila el contingut que ha de ser après de forma mecanicista per part dels alumnes. El professor ha de provocar els alumnes a assumir la posició dels que volen conèixer, i per tant aprehendre, i no dels que graven, des d’un punt de vista purament mecànic, la descripció de l’objecte del qual parla el professor. Per aquesta raó la memorització resulta del fet que he aprehès el contingut, i perquè l’he aprehès, l’he après, i perquè el conec puc parlar-ne.

Imaginïn vostès, per exemple, si jo hagués simplement memoritzat, des d’un punt de vista purament mecànic, el discurs que estic fent aquí ara. N’hi hauria prou amb un imprevist a l’auditori, com per exemple l’homenatge que em feien ara, perquè jo m’oblidés, per la pròpia tensió en què em trobava, d’una paraula del meu discurs memoritzat i perdria la tarda. I tornaria al començament i potser marxaria corrents. No hi ha possibilitat de què això passi amb mi aquí, precisament perquè sé el que estic dient. No vull dir amb això que el que estic dient és la veritat. És la meua veritat. I aquesta la tinc aquí, la tinc al meu cos, conscient i intel·ligent i no solament en l’exercici mecanitzat de la meua memòria. Jo crec que aquí hi ha un dels punts clau que vinc criticant fa més de trenta anys, el d’una pedagogia o el d’una pràctica educativa que es quedi a la perifèria dels fenòmens i no que provoqui una curiositat creixent en el educands.

Però si segueixo insistint en la comprensió de la pràctica educativa, descobreixo que fan falta més elements que la constitueixen. Aleshores veig l’existència indispensable del professor, de la professora, dels alumnes, del contingut. Jo veig aleshores que aquests, els continguts, en quant mediadors de les relacions educador-educand, donen marge a la labor docent, a la labor discent. He fet ja uns comentaris sobre les dues tasques, però ara percebo que els continguts demanen dels que els tracten una certa forma d’apropament a ells mateixos, és a dir, els continguts són exigents, demanen un tractament especial en vistes al procés d’aprehensió que els educands han de fer d’aquests continguts. Aleshores, tota pràctica educativa exigeix també, com a constituent seu, que tinguem procediments metodològics, tècnics, amb els quals ens acostem als continguts i els tractem. Aleshores, l’estudi de la didàctica, la comprensió global del fenomen, del currículum, per exemple, són coses que

no haurien de ser vistes com quelcom que està més enllà o com departaments que nosaltres estudiem desmembrats de la comprensió total de la pràctica educativa sinó que formen part de la mateixa naturalesa de l’acte d’educar. Aleshores, és impossible que ensenyi, per exemple, teoria, per exemple teoria pedagògica, si no sé apropar-me a l’objecte sobre el qual faig teoria. Aleshores això exigeix, per a mi, dues o tres preocupacions centrals.

En primer lloc, exigeix de mi una certa convivència i una certa comprensió de l’acte mateix de conèixer. Això és, quin és el rol de la subjectivitat envers l’objectivitat, i la subjectivitat intenta aprehendre i conèixer que és en definitiva conèixer. I després d’això, em preocuparà aleshores saber com em puc acostar a un determinat objecte específic del meu ensenyament per, coneixent-lo millor, poder discutir millor sobre ell.

Aleshores, vostès poden veure. D’aquí, la importància enorme en la pràctica educativa dels mètodes, de les tècniques, de la comprensió dels processos. Però –això sí que es absolutament veritat– el dolent és quan reduïm la pràctica educativa a una tecnologia. Aquí, per a mi, és un desastre. I és interessant observar com la reducció de la pràctica educativa a tota una enginyeria metodològica satisfà, i molt, educadors que s’afirmen neutres, precisament perquè amaguen una opció que no els agradaria plantejar. L’afirmació de la neutralitat de l’Educació porta necessàriament els educadors a afirmar-se com a tècnics d’una pràctica que, necessitada d’una tècnica, no és una tècnica.

Però hi ha també alguns educadors que cometem l’error contrari, que és negar la importància de les tècniques, la importància dels instruments fins i tot tecnològics i indispensables al tractament de la pràctica educativa. Jo procuro ser un home del meu temps i pel mateix em preocupa enormement la televisió, així com la ràdio, i veig que tot és absolutament indispensable que sigui pensat, discutit, emprat pels educadors del nostre temps. Òbviament, que la qüestió de la tecnologia no és una qüestió tecnològica. La qüestió de la tecnologia és, sobretot, una qüestió política, que és dependre de la política de l’ús de la tecnologia. És impossible per a un educador no pensar-hi.

Però quan arribem a aquestes alçades de les preguntes que ens fem sobre la pràctica educativa per entendre-la millor, aleshores descobrim que no hi ha pràctica educativa que no estigui inserida en un temps del temps, per tant, en un cert moment històric, social, polític, i una certa societat que seria l’espai en què es dona la pràctica educativa. No hi ha cap pràctica que no s’adrexi a determinats objectius i determinades finalitats. Aleshores, la pràctica educativa és, en ella mateixa, directiva.

No és que defensi la directivitat ni la no directivitat, el que dic és que és impossible una educació no directiva; això és, que he d’acceptar la naturalesa de la pràctica educativa que la fa directiva. Ara, una cosa és ser directiva i una altra és que l’educador maneflegi. Jo no estic a favor de la manefleria, hi estic en contra. Però no puc acceptar l’altra postura que és la dels que esperen que les coses passin. No. La pròpia necessitat que la pràctica educativa té d’anar més enllà de d’ella mateixa la fa una pràctica directiva, per tant, una pràctica que transita d’un temps cap a determinats somnis. L’educador que no té somnis... D’aquí també l’aspecte utòpic de la pràctica educativa.

Però en aquestes preguntes que nosaltres anem a fer-nos, suggeriria a les meves amigues i als meus amics que creéssim en nosaltres el gust de preguntar, però no les preguntes que fem ja una mica mecanitzades, una mica burocratitzades a vegades a causa del nostre ofici. El que jo defenso és una posició com a éssers humans, és una posició de qui sempre s’espanta davant

dels fets. En el moment en què nosaltres comencem a “no espantar-nos”, estem malament. Tot espant, tot ensurt va seguir sempre de preguntes, d’indagacions. Aleshores, preguntar, per a mi, està en el fons mateix de la naturalesa humana a través dels temps i dels espais. Preguntar és una expressió de vida o d’existència humana. I això, lamentablement és una cosa que l’escola nostra en gran part ja no fa. L’educació que estem fent al món, amb excepcions, és l’educació de la resposta i no l’educació de la pregunta. Els professors arribem a la nostra sala, a començament d’any i comencem a parlar, a donar respostes als alumnes i els alumnes no fan cap pregunta. I nosaltres donem les respostes a preguntes que no han estat fetes i de vegades ni tan sols sabem qui va preguntar o qui va fer les preguntes que van provocar les respostes que estem donant avui. El que és una llàstima i una pèrdua dins de la Història.

Jo suggeriria que vostès fessin com exercici, avui no molt, perquè jo em cansaria massa, però, a partir de demà, moltes preguntes a vostès mateixos.

Però una altra pregunta que ens hem de fer per procurar guanyar un perfil més crític del que és la pràctica educativa seria a partir ja d’una de les respostes. Aleshores nosaltres aconseguim, responent a una pregunta, percebre que tota pràctica educativa implica un cert acte de coneixement, en la mateixa mesura en què tota pràctica educativa implica un contingut que ha de ser ensenyat i conegut.

Però, en favor de què? Aquesta em sembla una pregunta fonamental, en favor de què vinc a la universitat i faig classes?, en favor de què?. Això és, quin és el meu somni o què és el que em mou?, què m’atrau?, què m’empeny a fer classes a la universitat o la l’escola de primer grau o de segon grau? És clar que hi ha, materialment, una cosa important: jo necessito viure, i guanyar diners. Això està clar. Però a més d’això, què em porta a la universitat per parlar sobre això? Per exemple, quin és el meu somni? És polític i no pedagògic. Quin és el dibuix de societat que tinc i què necessita perquè demà sigui materialitzat? Necessita que els educands, i molts de nosaltres, guanyem una visió més clara, més lúcida de la realitat. Aquesta és la pregunta: “A favor de què?”

Però, immediatament, em faig una altra pregunta, que és: A favor de qui faig classes? Estic al món, a favor de qui? I si estic en el món a favor d’algú és perquè estic al món contra algú. El que simplement vull dir, com operació intel·lectual, és que no és possible estar a favor d’algú sense estar en contra d’algú, que està en contra d’aquest algú, a favor dels quals jo estic. Per mi, com educador, he de tenir aquesta pantalla més o menys clara, més o menys lúcida. Si la meua opció és la preservació de la societat tal com està, òbviament que estic a favor dels grups i de les classes dominants del món i de la societat. Aleshores, clar que un educador defensaria, aleshores, o defensarà, o defensa, l’estat de coses que hi ha. Jo he de ser coherent amb aquesta opció i aleshores he de fer tot el que puc en les meves classes per ajudar a incrementar l’estabilitat i el progrés de l’estat de coses que hi ha. Sí. Però la meua opció és una altra, si a mi m’agradaria participar, com a d’altres persones en la creació d’una societat nova, menys injusta; aleshores he de ser coherent amb aquesta opció i utilitzar una sèrie de procediments que actuen respecte a aquesta opció i no a una altra opció. Per aquesta raó aquí no hi ha, per a mi, continguts que puguin estar en contradicció amb les formes de tractar aquests continguts, i amb els mètodes. Per exemple, jo no puc, si el meu somni és una societat liberal fer servir mètodes autoritaris. Per exemple, imaginin vostès quina contradicció fantàstica seria que, pensant com penso, quan algú, de cop, aixeca la mà per fer una pregunta i jo li dic: “No, aquí parlo jo”. No és possible això, perquè la contradicció seria massa gran i

enterraria el propi procés del meu discurs.

Aleshores, quan fem aquesta pregunta, a favor de qui i a favor de què treballa com educador?, descobrim de manera potser més clara que abans, que la resposta no pot ser donada per la pedagogia, la resposta és política. I aquí comencem a veure com la pràctica educativa mai ha estat neutra. La pràctica educativa és sempre una pràctica política.

Aleshores, aquest “a favor de qui, a favor de què jo treballa com educador?”, em planteja una sèrie de conseqüències que tinc... Per exemple, intentar, ara, ser coherent en la meua pràctica amb la necessitat que tinc de definir a favor de qui treballa. Necessito crear una sèrie de virtuts o de qualitats com educador que donin base o fonament a la meua opció; per exemple, no puc... i ara la virtut que vaig a citar em sembla que ha de ser una virtut d’un educador progressista contra la d’un educador tradicionalista o reaccionari. Això és, he de ser competent. Aleshores no és possible per a un educador buscar la seva coherència, la coherència amb el seu somni, sense capacitar-se, sense tornar-se cada vegada més competent en relació amb el contingut que ell o que ella ensenya. Òbviament, quan descobreixo que necessito tenir cura de la meua competència, descobreixo també que per ser cada cop més competent he de ser cada vegada més exigent en relació a l’Estat, per exemple. Aleshores he de demanar millors salaris, no puc acceptar, per exemple, que diguin que el professor és un sacerdot i que per a ell no hi ha d’haver vagues. No. El professor és un professional i ha de lluitar per guanyar decentment. Aleshores, la virtut de la coherència, que l’educador ha de tenir, crea la virtut del coratge, de lluitar per poder ser coherent.

Però hi ha moltes altres preguntes que es van associant a aquestes primeres com, per exemple, per a què treballa?, per què treballa?, com treballa?. Aquestes són preguntes que posen sobre la taula qüestions fonamentals per l’educador des del punt de vista de la finalitat de la seva pràctica, des del punt de vista de la modalitat o de la metodologia de la seva pràctica, des del punt de vista de la raó de ser, en definitiva de la seva pràctica. I quant més l’educador indaga, tant més descobreix la seva tasca, que és una tasca profundament humana, que comprèn coneixement, és una tasca eminentment política.

Però, finalment, l’educador que es percep “ell”, intenta reconèixer la seva pràctica i perfil·lar-la com agent polític, com un subjecte que coneix i que té una tasca central que és la de provocar que altres subjectes coneguin també; aquest educador també descobreix “en” entendre per dins la seva pràctica, que aquesta és també un acte de bellesa; això és, l’educador acaba descobrint que en la pràctica educativa hi ha una certa estètica, és a dir, la pràctica educativa és bonica. I això implica que l’educador, a més de ser un polític, a més de ser un agent de coneixement, és també un artista. És a dir, que la pròpia naturalesa de la pràctica educadora en quant a pràctica formadora, planteja l’educació ja com un acte estètic. De vegades, és clar, som lletjos en aquesta pràctica, però això no inutilitza la naturalesa bonica de la pràctica educativa.

I, finalment, a més de polítics i d’agents del coneixement, a més d’artistes, l’educador, els educadors fan part d’una pràctica que és també ètica. Això és, hi ha una decència en la pràctica educativa que ha de ser respectada, que ha de ser cultivada.

La qüestió, amics meus i amigues meves, per a mi, és saber com, sense caure en il·lusions, sense caure en idealismes, sense deixar-se empenyer per somnis impossibles, els educadors lluiten per fer possibles els somnis que semblen impossibles. I aquesta em sembla que seria una de les nostres tasques més grans en qualsevol que sigui el món on estem.

Ara, si vostès volen, podem conversar una mica amb algunes preguntes que vostès facin i, si jo en sé, les contesto.

PAPERS

d’Educació de
Persones Adultes

Número 50
A b r i l
2 0 0 6

MT

Una experiència d'autoocupació col·lectiva des del compromís social

Javier Pedrero i Lars Bonell. Sembla, Sociedad Cooperativa Madrileña

Al llarg de l'any 1999 un grup de professionals de la Intervenció Social, procedents de diferents àmbits i ubicats a Madrid, van decidir formar un equip de treball que els permetés realitzar la seva tasca en les millors condicions possibles. L'opció de l'autoocupació apareix al grup, donat que els i les integrants inicials del projecte acumulen una considerable experiència laboral a diferents associacions, empreses, administracions públiques, etc. La idea de *dirigir* el seu propi desenvolupament laboral i professional va venir en gran mesura, pel frustrant camí seguit fins aleshores. Les oportunitats que se'ls presentaven amb aquesta nova iniciativa de "feina per compte propi", els va impulsar cap el futur amb il·lusió i esperança renovades. L'ocupació principal en aquest primer any va estar dirigida a establir els pilars fonamentals del projecte: personalitat jurídica, visió i missió de l'equip, pla de viabilitat, etc. L'any 2000 neix Sembla, Sociedad Cooperativa Madrileña, integrada en aquest moment per quatre persones sòcies.

Aquell any, i encara avui, les empreses cooperatives són considerades com una mena d'*anècdota* dins el panorama mercantil i empresarial: una visió romàntica d'una progressia passada de moda. Malgrat tot, després d'aquests sis anys de camí, les persones que van fundar Sembla, així com tots els que ens hem anat incorporant a l'equip, hem demostrat amb la pràctica, no solament la viabilitat del projecte, sinó també la idoneïtat d'aquest format organitzatiu per al desenvolupament professional a l'àmbit de la Intervenció Social. En aquest sentit, la personalitat jurídica per la que optem és la de Cooperativa d'Iniciativa Social, perquè es tracta de la fórmula que més s'acosta i ajusta als nostres principis, necessitats i expectatives; és a dir, simplificant, una cooperativa en la que els seus socis i sòcies aporten principalment el seu treball s'organitzen de forma democràtica, es declaren com entitat sense ànim de lucre i orienten la seva activitat cap a fins socials. Donat que els principis que guien el nostre treball giren en torn de la solidaritat, la igualtat, el desenvolupament personal i col·lectiu, inserits en processos de transformació social, el format cooperatiu esmentat ens possibilita comptar amb tres aspectes irrenunciables: l'organització democràtica de l'espai de treball, la rendibilitat social que esperem proporcioni la nostra activitat i la seva realització en unes condicions laborals dignes.

És així com trobem la màxima coherència entre la nostra tasca com a treballadors i treballadores "en el social" i la manera d'organitzar-nos per dur a terme aquesta tasca. Les Cooperatives es regeixen per una sèrie de Valors com l'autoajuda, l'autorresponsabilitat, la igualtat, l'equitat, la solidaritat, la transparència i la vocació social. Incloses en el marc del que s'ha anomenat Economia Social (també Economia Solidària o Economia Democràtica), les cooperatives ofe-

reixen un model d'organització i gestió dels processos d'elaboració i distribució de productes i serveis des d'una òptica humanista, és a dir, posant en el centre les persones, partint de les seves necessitats i expectatives, defugint i rebutjant la lògica prioritària dels beneficis del model capitalista.

A més, no estem sols. Des del començament del nostre camí la col·laboració amb d'altres entitats que comparteixin els nostres principis ha estat part essencial de la nostra orientació. Aquest esforç compartit per funcionar des d'una lògica cooperativa i no competitiva ha culminat en la creació d'una xarxa de cooperatives i entitats d'iniciativa social "La Madeja" i en la posada en marxa de la Cooperativa de Segon Grau "G2G".

Sembla, S. C. aposta per la construcció d'un model de societat justa i igualitària que garanteixi que les persones tinguem la possibilitat de participar en la presa de decisions que afectin les nostres vides: per això intentem contribuir des de l'eficàcia i l'eficiència en el desenvolupament de les nostres actuacions, cosa que passa pel rigor en el disseny, desenvolupament i avaluació dels projectes complementat amb la creativitat necessària per abordar des de la innovació situacions canviants per a les quals no hi ha fórmules estandarditzades.

En els darrers dos anys, el contacte amb CREA i el projecte Comunitats d'Aprenentatge suposa, a més d'una injecció d'il·lusió i sentit, una preocupació renovada per l'estudi científic d'aquelles teories que donen un millor recolzament a la nostra tasca i d'aquelles pràctiques que han de servir-nos de referència.

En aquests moments la cooperativa compta amb un total de nou professionals de la Intervenció Social, amb formació en Psicologia, Educació, Animació Sociocultural, Comunicació Social, Filosofia i Treball Social.

Els àmbits i actuacions en els que venim treballant són els següents:

1. Àmbit Educatiu

Desenvolupem projectes de millora i complementació dels processos educatius, comunicatius i participatius en la comunitat escolar i espais d'educació no formal treballant amb els seus tres protagonistes: alumnes, professorat i pares i mares.

2. Àmbit Organitzatiu

Col·laborem amb organitzacions dedicades a la intervenció, l'educació i la participació social en la millora del seu funcionament intern així com de les seves actuacions vers l'exterior.

3. Àmbit de la Intervenció Social

Desenvolupem projectes orientats tant a la integració social de persones en situació d'exclusió como a la millora

de la qualitat de vida de persones no excloses en la seva dimensió educativa, cultural i social.

4. Àmbit de l'Economia Social

Desenvolupem projectes de recolzament a la creació i enfortiment d'empreses d'economia social que insereixen la dimensió democràtica, participativa i no lucrativa a la realitat empresarial.

Intervenim en aquests quatre àmbits desenvolupant els següents tipus d'actuacions:

- Formació
  - Treball amb grups
  - Assessoria en el disseny i desenvolupament dels plans d'actuació
  - Elaboració de materials didàctics i publicacions
  - Realització d'investigacions aplicades
- Una de les nostres línies d'actuació més importants, des

de l'òptica de la millora de l'educació i el desenvolupament personal i comunitari, és el treball amb els i les familiars d'alumnes, que es fonamenta en la necessària participació de les famílies en els centres educatius com a mitjà per possibilitar una Escola Inclusiva i Democràtica que permeti que tot l'alumnat sense distinció obtingui els millors resultats acadèmics possibles.

En aquest sentit treballem amb les Associacions de Mares i Pares des d'un enfocament comunicatiu crític, en el que totes les persones en condicions d'igualtat aporten el seu "gra de sorra" en la recerca de respostes, l'elaboració de propostes i la consecució de recursos que possibiliten endegar accions constructives i il·lusionants que aportin un millor sentit a la seva tasca socialitzadora i a la seva pròpia dimensió individual i ciutadana. El diàleg igualitari constitueix, per tant, l'eix central del nostre mètode de treball, que pretén en última instància la transformació social, a través del creixement personal i la construcció col·lectiva. ●

PAPERS

*d'Educació de
Persones Adultes*

*Número 50
A b r i l
2 0 0 6*

MT

C.E.P. Polígono Sur: Obrint portes

Una experiència de col·laboració amb la universitat (Residència universitària Flora Tristán)

Luisa Vera Barragán i Víctor Manuel González Requena

Polígono Sur –més conegut també com Las Tres Mil Viviendas– és un barri situat a la perifèria de Sevilla. Sorgit als anys seixanta amb unes vivendes prefabricades conegudes com Casitas de la Paz, els seus primers habitants eren famílies d'escassos recursos procedents tant del camp com de la ciutat (desallotjaments, refugiis, barraques...). Amb el pas del temps, les famílies amb majors recursos s'anaven traslladant a d'altres parts de la ciutat mentre que al barri arribaven aquelles que es trobaven en una situació de major vulnerabilitat.

El barri es compon de sis barriades en les quals es distribueixen 32.480 persones que les habiten, segons fonts oficials (1). D'altres fonts no oficials apunten a xifres compreses entre els 45.000 i els 55.000 habitants.

Polígono Sur es troba clarament delimitat. Els seus límits geogràfics, com si es tractés de fronteres alçades a la ciutat mateixa, semblen respondre a una funció d'aïllament sociodemogràfic: enormes murs, avingudes o carreteres amples, solars degradats, polígons industrials... El Polígono Sur no és precisament un barri obert a la ciutat. O més aviat, la ciutat no s'ha anat configurant oberta al mateix. Això ve accentuat per la pròpia incomunicació de les seves barriades i l'existència de "culs de sac", carrers sense sortida. Per tant, el barri es configura com una zona aïllada, probablement conseqüència d'una selecció social del territori i dels veïns i veïnes.

D'altra banda, al Polígono Sur els problemes, analitzats des de qualsevol prisma, tenen dimensions alarmants (2):

1. A l'àmbit de l'urbanisme i la convivència, hi ha un mal estat generalitzat de vivendes i edificis, irregularitats en la seva ocupació i una escassa dotació d'equipaments, infraestructures i serveis públics. El moviment veïnal, experimentat i actiu, tanmateix, ha aconseguit nombrosos avenços i compromisos de l'administració, però segueix essent patent la manca de coordinació entre les entitats. Els problemes de convivència veïnal, finalment, segueixen necessitant solucions ràpides que no arriben.

2. En quant a l'activitat econòmica i el treball, els nivells d'instrucció de la població són il·lustratius, només el 7,3 per cent de la població té una titulació professional o acadèmica, el 0,1 per cent en el cas de la barriada de Martínez Montañés. Així, el 90,2 per cent de la població activa i el 89 per cent de les persones sense feina no han accedit a una formació reglada o ocupacional per treballar.

D'altra banda, a les barriades de Murillo, Antonio Machado i Las Letanías, al voltant del 43,3 per cent de la població es troba en situació d'atur, el triple de la quantificada a la resta del país i el doble que a la província. El treball no qualificat, la peonada i la venda ambulants acostumen a predominar entre les ocupacions. Finalment, el 64,45 per cent rep alguna prestació social, cosa que fa pujar fins el 34,4 per cent les llars pobres.

3. La salut comunitària és una altra qüestió especialment problemàtica al Polígono Sur. Tres de les seves barriades constitueixen la zona de la ciutat amb els valors més alts de mortalitat d'ambdós sexes i en els diferents segments d'edat. L'esperança de vida, per tant, és menor que a la resta de la ciutat. Per altra banda, el consum i la venda de drogues suposen un dels principals problemes de salut i, sovint, de convivència. Les substàncies més consumides –a més dels derivats del cànnabis– són la cocaïna i l'heroïna, i hi ha una important prevalença de malaltia mental (patologia dual) i infecciosa. D'altra banda, altres dificultats es deriven de situacions d'insalubritat per la degradació de l'hàbitat i la salut (especialment provocat per l'anomenat barraquisme vertical).

4. Pel que fa a l'àmbit socioeducatiu i familiar, cal assenyalar que el barri està dotat de suficients centres educatius, si bé l'exclusió i la desigualtat són evidents. L'absentisme escolar s'acostuma a assenyalar com un dels principals problemes (3), si bé un nombre significatiu de nens i nenes ni tal sols ha estat escolaritzat. D'altra banda, el fracàs escolar, l'alt nivell d'analfabetisme (4), la interrupció de l'escolarització femenina, etc. es reflecteixen en la generalitzada baixa qualificació professional de la població.

La situació de les famílies del barri és un dels punts que més preocupació i esforços està suscitant. Els problemes són diversos i específics a cada barriada, encara que molts són comuns (mal estat de l'habitatge, precarietat laboral, situacions de violència de gènere, malalties mentals i minusvalideses, situació dels grans amb rendes baixes...); a Martínez Montañés es veuen agreujats i afegits els problemes de convivència, el desenvolupament d'activitats il·lícites o no regularitzades, la insalubritat d'habitatges i blocs...

L'experiència: Obrint portes

El Centre d'Educació Permanent (abans Centre de Persones adultes) Polígono Sur té més de vint-i-cinc anys de vida al barri, el que el situa en una posició de referència per als veïns i veïnes. Això té més importància, si cap, a causa de la situació indicada d'exclusió social, educativa i cultural, i a la ubicació en la que el Centre desenvolupa la seva tasca, el Centre Cívic El Esqueleto, on conflueixen diverses entitats, activitats, serveis, etc. d'especial relleu per a la zona.

El Centre inclou, a més de la preceptiva oferta educativa, Educació Vial –que proporciona els aprenentatges necessaris per a l'adquisició del carnet de conduir, amb l'alfabetització prèvia, element de suma importància en aquest context–, així com formació de participants en Tallers d'Ocupació, Escoles Taller i Tallers Prelaborals en col·laboració amb la Delegació d'Ocupació de l'Ajuntament de Sevilla.

La Residència Universitària Flora Tristán de la Universitat Pablo de Olavide (Sevilla) s'assenta definitivament al

PAPERS
d'Educació de
Persones Adultes

Número 50
A d r i l
2 0 0 6

33

barri l'abril de 2004. Alberga estudiants de dotzenes de disciplines acadèmiques i llocs de procedència i els seus objectius es basen en el propòsit de normalitzar el barri amb la seva presència, col·laborar amb les seves entitats i donar als estudiants una formació en valors i compromís que no s'acostumen a donar en l'àmbit de la universitat. Una cinquantena d'estudiants frueixen d'una beca d'allotjament a canvi de col·laborar activament amb entitats del Polígono Sur. Han pogut ser inclosos als equips d'associacions socioculturals, juvenils, de dones gitanes, de veïns, etc. així com centres educatius de primària i secundària, Comissionat per al Polígono Sur (equip tècnic que duu a terme el Pla Integral que ha començat a aplicar-se enguany), parròquies, etc.

L'experiència de col·laboració entre el CEP Polígono Sur i *La Flora*, com se li sol dir, va començar a principis del curs 2005-2006 a través d'una iniciativa, realitzada amb èxit en d'altres contextos) com és la tertúlia literària dialògica. Aquesta activitat origina un apropament entre els dos centres que condueix, paulatinament, a un procés d'"obertura de portes" i posterior intensificació de les activitats del Centre de Persones Adultes.

Òbviament, la incidència que ha tingut la tertúlia ha estat un punt de partida molt important per iniciar pràctiques conjuntes basades en el treball col·lectiu. La tertúlia ha propiciat la inclusió d'una activitat diferent de les que es venien oferint en anys anteriors, generant –a través de la lectura i el diàleg igualitari– aprenentatges acadèmics i instrumentals, processos de desenvolupament de l'autoestima i la confiança, escolta activa, recuperació de la memòria històrica, impuls a iniciatives col·lectives... Però, probablement, un dels assoliments més significatius de la tertúlia en aquest context hagi estat la creació d'un espai de trobada i diàleg. Una cosa com ara un grup d'ajuda mútua a través de la literatura universal.

Amb la tertúlia s'inicia, per tant, l'estreta col·laboració entre les dues entitats públiques. La seva moderació –en sintonia amb aquesta proposta– ha estat bicèfala, enriquint d'aquesta forma totes les sessions i activitats empreses. Aquesta experiència conjunta assumeix una continuïtat a través d'unes trobades setmanals que tenen lloc entre dones gitanes del barri per dialogar sobre la seva cultura i el paper que hi assumeixen com a emprenedores, agents educatives i culturals, mediadores...

Posteriorment sorgeix la proposta d'iniciar un breu i pràctic curs formatiu per a aquelles persones interessades en l'alfabetització de persones adultes. Dues sessions van servir per iniciar el diàleg entre estudiants de la residència i professorat del centre. Això va donar peu a l'inici d'una experiència atrevida i complexa, que duen a terme tres becaries i becàries amb la col·laboració i el recolzament de professors del Centre, basada en l'alfabetització i l'educació vital d'un col·lectiu que es troba en una situació d'accentuada exclusió social i educativa –antics barraquistes que van re-

bre diners a canvi d'abandonar les seves llars i es van allotjar al barri malgrat la forta oposició veïnal.

Al mateix temps que té lloc aquesta col·laboració diària, el treball conjunt i la participació activa es veuen reflectits en l'organització i el desenvolupament de la Setmana de les Dones del Polígono Sur –en el que té lloc la primera taula rodona entre dones gitanes i no gitanes per conèixer el paper de les dones a les diferents cultures– i altres activitats i iniciatives tant de la comunitat (trobades amb estudiants de sisè de primària, col·laboració amb l'associació de dones gitanes Akherdi i Tromipén, projectes amb altres dispositius públics de la zona, participació activa al Pla Integral, participació conjunta a la jornada de sensibilització de Comunitats d'Aprenentatge, etc.), com fora de la mateixa (participació a les III Trijornades d'Educació Democràtica de Persones Adultes).

Aquesta primera i intensa presa de contacte ha originat, com deïem, un enriquiment i intensificació de l'activitat desenvolupada al centre de persones adultes i això, a través d'un diàleg i interacció quotidiana, s'ha produït tant en l'àmbit col·lectiu (en quant a entitat) com en el particular (en quant a persones de diverses edats, experiències, nivells de formació i disciplines acadèmiques, situacions individuals, visions del món...).

Les portes s'han anat obrint i, com a fruit, per al curs 2006-2007 s'ha presentat una proposta basada en una sèrie de projectes de col·laboració concrets en diversos àmbits:

- Alfabetització amb col·lectius en situació d'especial exclusió educativa i social com ja s'ha estat fent.

- Alfabetització informàtica i mediàtica: noves tecnologies per a tots i totes en el barri i al centre. Creació d'una publicació del centre i participants.

- Activitats i iniciatives de l'Associació d'Alumnes del centre, dinamització i obertura d'espais, temps i possibilitats; diàleg intergeneracional; processos d'aprenentatges mutus; cerca de recursos; Pla Integral i participació; treball conjunt per a una educació de persones adultes democràtica i inclusiva que vagi més enllà del mateix barri, etc.

- Activitats del projecte conjunt desenvolupat pel Centre d'Adults i l'Associació de Dones Gitanes Akherdi. Entre elles, la trobada setmanal entre dones gitanes i alfabetització de dones gitanes a Martínez Montañés.

Però, potser el més rellevant d'aquesta experiència hagi estat la mateixa activitat quotidiana basada en el contacte entre participants, professorat i becaries, de col·laboració. El treball conjunt de persones procedents de diferents àmbits per a la superació de les desigualtats educatives i culturals que pateix el Polígono Sur és probablement un bon brou de cultiu per aprofundir, estendre i millorar el paper que el centre de persones adultes ve assumint des de fa uns anys. Tal com diu una cançó: "que tó camina abriendo puertas"...

Els autors són, respectivament, professora i col·laborador del centre

NOTES

1. Ayuntamiento de Sevilla, Boletín Demográfico de la Ciudad de Sevilla, 2003.
2. Les dades que s'indiquen a continuació estan presos principalment de *Plan Integral para el Polígono Sur*, Comisionado para el Polígono Sur, Junta de Andalucía, Sevilla, 2005.
3. Com a exemple es pot indicar que l'IES Domínguez Ortiz va tenir un 38% d'"absentistes permanents" durant el curs 2004-2005, mentre que en el CEIP La Paz suposaven un 37%.
4. A la barriada de Martínez Montañés arriba al 26%.

PAPERS

d'Educació de
Persones Adultes

Número 50
A b r i l
2 0 0 6

MT

IV Congrés de Tertúlies Literàries i Musicals Dialògiques

4 Febrer 2006, Vitòria-Gasteiz

El IV Congrés de Tertúlies Literàries i Musicals Dialògiques va celebrar-se el passat 4 de febrer de 2006 al monestir d'Estíbaliz (Vitòria-Gasteiz) i fou organitzat per l'Associació Cultural "Compartiendo Culturas" i CONFAPEA (Confederació de Federacions i Associacions de Participants en Educació i Cultura Democràtica de Persones Adultes), i recolzat pel Departament d'Educació, Universitat i Investigació del Govern Basc, el Centre d'Educació de Persones Adultes "Paulo Freire" (Vitòria), l'Associació Cultural Paulo Freire i l'Obra Social de Caja Vital.

En aquesta quarta edició del Congrés de Tertúlies Literàries i Musicals Dialògiques vam assistir-hi més de 350 persones participants en associacions culturals i educatives de diferents parts de l'estat espanyol: País Basc, Catalunya, Madrid, Andalusia, Aragó i Extremadura. Cal destacar que en el seu procés d'organització també van participar-hi associacions i entitats d'educació de persones adultes d'altres comunitats autònomes com Illes Balears, Galícia, etc. També vam rebre la benvinguda de Brasil a través de les delegacions del Nucli d'Investigació i Acció de la Universitat de São Carlos i el Departament d'Educació i Cultura de la Tercera Edat i l'escola E. C. de São Carlos.

Les tertúlies literàries dialògiques i musicals són una metodologia i educativa que es realitza a través de la metodologia en el qual es basen per generar una gran transformació social i cultural. A mesura que van anar creixent, vam treballar per a l'organització i difusió i promoció, i poder-nos beneficiar de les experiències i proposar línies de futur. Així va ser com, des de l'any 2000, al I Congrés de Tertúlies Literàries Dialògiques va començar el projecte de les Mil i Una Tertúlies Literàries i Musicals Dialògiques per tot el Món. Cada dos anys celebrem un Congrés de Tertúlies Literàries i Musicals Dialògiques. A continuació, presentem una breu crònica de l'acte i una exposició de les conclusions del IV Congrés.

Benvinguda i inauguració

La presentació de l'acte va ser duta a terme per la vicepresidenta de la CONFAPEA i per una participant de l'Associació Cultural "Compartiendo Culturas" (Vitòria-Gasteiz) del País Basc que a la taula d'inauguració donaren la benvinguda a totes les persones assistents al IV Congrés de Tertúlies Literàries i Musicals Dialògiques. Es va disculpar per no poder assistir a l'acte, el Cap de l'Àrea de Serveis d'Educació al llarg de la Vida del Ministeri d'Educació i Ciència, Senen Crespo.

A la taula d'inauguració contàrem amb la presència de

Konrad Mugertza, Director General del Departament d'Educació, Universitats i Investigació del Govern Basc, que va destacar la importància de les tertúlies literàries dialògiques, com una activitat que a través de la lectura i el diàleg fomenta el canvi social superant les concepcions del dèficit en educació de persones adultes. També va comentar com al País Basc, des que va iniciar-se l'any 2001 al Centre Penitenciari de Nanclares de la Oca fins avui, l'experiència ha crescut molt i té perspectives de creixement en molts centres d'educació de persones adultes, associacions, centres d'educació primària i secundària, etc. També va indicar que les bases i la metodologia de les tertúlies literàries i musicals dialògiques, l'aprenentatge dialògic, són una de les línies de treball als programes educatius del Govern Basc en diferents àmbits. Finalment va destacar la capacitat i la força de convocatòria de les tertúlies literàries i musicals dialògiques i la il·lusió que es desprèn d'actes com aquest i que ens impulsa a seguir treballant. Emiliano Saeta, com a col·laborador,

va dirigir l'acte al monestir de Estíbaliz i va rebre la benvinguda al monestir a totes les persones participants. La taula rodona va ser moderada entre persones de diferents parts de l'estat espanyol amb una força molt important en els diferents àmbits.

La taula d'experiències, vam rebre la benvinguda dels membres del III Congrés de Persones Adultes i del 2001, es van consensuar a la taula d'inauguració una associació democràtica de persones adultes.

El protagonisme és íntegrament de les persones participants.

El més és que l'experiència de les tertúlies literàries i musicals dialògiques es conegui i arribi a cada vegada a més escoles i associacions de tot el món.

3. Totes les propostes han de ser elaborades per les persones participants.

Taula rodona. Experiències de les entitats

Després de la inauguració i durant el matí, vam realitzar una taula rodona que va recollir algunes de les propostes i pràctiques més innovadores de les tertúlies literàries i musicals dialògiques, així com les experiències de transformacions que s'estan vivint dia a dia a les associacions i entitats amb aquestes tertúlies.

Primerament, des de la Comissió de Tertúlies Literàries i Musicals Dialògiques de FACEPA es va exposar el reconeixement internacional que les tertúlies estan tenint pels seus criteris, metodologia i pels seus resultats tan transformadors. Aquest reconeixement arriba des de diferents universitats del món com la de Harvard, a través d'investigacions científiques, publicacions o tesis doctorals o per personalitat.

En aquesta quarta edició del Congrés de Tertúlies Literàries i Musicals Dialògiques vam assistir-hi més de 350 persones participants en associacions culturals i educatives de diferents parts de l'estat espanyol

PAPERS
d'Educació de
Persones Adultes

Número 50
A B R I L
2 0 0 6

35

tats de l'àmbit de la literatura o la música com el Premi Nobel de Literatura José Saramago. Es va destacar la importància que té aquest reconeixement per a les persones participants que duem anys dialogant sobre clàssics de la literatura i la música universal.

Des de l'Associació Galdarra de Galdakao (País Basc), se'ns va explicar el que les tertúlies literàries i musicals dialògiques estan aportant a totes les persones participants, de la mateixa manera que totes les persones participants aporten a les tertúlies. Es va comentar, d'entre tot el que aprenem amb les tertúlies, com aprenem a superar pors i inseguretats i cada vegada més tothom participa, i com aprenem a viure la igualtat i la diferència a través de textos que mai haguéssim pensat llegir.

Des de l'Associació Cultural Jaume Tuset de Ripollet (Catalunya), es van exposar, d'una banda, com funcionen les tertúlies musicals dialògiques que des de fa tres anys s'estan realitzant a l'Escola de Persones Adultes Jaume Tuset: a través de l'elecció democràtica consensuada de les obres i els compositors, a través del respecte a totes les opinions amb arguments i torns de paraula. D'altra banda, vam explicar les transformacions o canvis que s'han produït en nosaltres com a participants: a mesura que anem avançant anem aprenent a valorar el sentit de la música clàssica, sorgeix curiositat i ens interessa conèixer el significat de l'obra que estem escoltant, hem descobert i après coses com els moviments i ritmes, instruments, etc.; tenim ganes de fer altres tipus d'activitats que abans no feïem com anar a concerts al Palau de la Música o a l'Auditori, i veiem que encara tenim molt per aprendre.

Després vam comptar amb l'experiència d'una estudiant de 5è curs de primària del Centre Públic Luis Elejalde (Vitòria) i de la seva mare i alhora professora que, a partir de l'experiència de la seva filla, va començar a impulsar la creació de tertúlies al Centre Públic Divino Maestro (Vitòria) en la qual treballa com a docent.

Ella ens va explicar que a la seva classe van començar el curs passat, i que els agrada molt aquesta experiència, que abans no compartien tots els pensaments que tenen quan llegeixen, ho feien mentalment i ara amb els companys i companyes, i amb les mares i pares es poden expressar millor. Va dir també que li agrada perquè abans no llegia i ara llegeix molt més, i es posa més en el paper i se l'imagina. Va comentar que també feien tertúlies en euskera.

La seva mare i professora, va comentar que, a partir de fixar-se en com la seva filla amb la tertúlia literària dialògica llegia més i tenia més interessos, va començar a participar-hi com a mare i també va començar a contactar amb gent. I al seu centre, on hi ha nenes i nens de diferents cultures, avui dia s'està duent a terme l'experiència i està generant molt d'interès: "El fet que puguem dialogar horitzontalment és molt enriquidor i és impagable, a vegades et sorprens de les aportacions que fan els nens i te n'adones que tots podem aprendre de tots."

Sobre aquesta experiència a escoles i instituts, també vam poder escoltar les veus de nens i nenes del Centre Divino Maestro, un ric mosaic de cultures.

Una participant a la Comissió de Tertúlies Literàries i Musicals Dialògiques de FACEPA ens va explicar la creació i les possibilitats de la Revista Virtual de les Tertúlies: Com la Re-

vista Virtual va ser un somni del III Congrés de Tertúlies Literàries i Musicals Dialògiques celebrat a Madrid i ara ja és una realitat (1). A partir de la revista virtual podem saber el que s'està llegint a les tertúlies de tot el món, podem recomanar llibres, podem penjar paràgrafs i comentaris. També es va remarcar la importància de respectar uns criteris, penjats ja a la revista, per a un bon funcionament. Es va expressar que ara que ja tenim revista virtual, hem de construir-la entre totes i tots i animar totes les entitats a participar, ja que com més entitats siguem, millor serà la revista.

Des de l'Escola de Persones Adultes d'Olula del Río, ens van exposar l'experiència de les Trobades Provincials de Tertúlies Literàries Dialògiques dels Centres d'Educació de Persones Adultes d'Almeria. Des de 2002 fins ara, diversos centres d'educació de persones adultes de la província d'Almeria han iniciat tertúlies. L'any 2003 es va celebrar la I Trobada Provincial a Tabernas, l'última trobada va celebrar-se l'abril del 2005 al centre Al-Mariya i la propera serà a Olula del Río l'abril del 2006. Les persones participants de les trobades destaquen la riquesa dels intercanvis en els quals compartim el sentiment d'estar fent una mateixa activitat i tenir les mateixes il·lusions i problemes. S'aprèn tant individualment com col·lectiva, ja que sorgeixen valors com la solidaritat, el respecte, etc. També es va destacar com l'organització i realització d'aquestes trobades, ha estat un repte per a les tertúlies i ha generat la superació de pors i inseguretats, per exemple, a l'hora d'exposar en una taula rodona, ja que es tracta de fer el pas. La característica més important de les trobades és que són les persones participants les que exposen els continguts, porten la moderació de les tertúlies, etc. I tot es prepara prèviament a cada tertúlia.

A Euskadi, l'experiència de les tertúlies literàries i musicals dialògiques va començar l'any 2000 al centre penitenciari de Nanclares de la Oca i segueix funcionant actualment. Per aquesta tertúlia han passat més de 90 interns i internes i s'han llegit més de 70 llibres d'autors com Kafka, Erasme o Maquiavel. Amb una cadira lliure i una presentació amb les paraules a la pantalla d'un dels participants a les tertúlies, van ser presents entre nosaltres:

"La tertúlia em va ensenyar, i després em va obrir una porta que al principi pensava que ni existia, en ella hi ha comunicació, es comparteixen pensaments, riures i tristesses. (...) Pels passadissos del mòdul parlem de Literatura: Fins a on has llegit? (...) En entrar a l'habitació de lectura, et converteixes en tertulià, ja no pertanyes a aquest món; aquí només parlem del que ens agrada a tots i amb total llibertat; cada dia reforcem el respecte cap als altres." (2)

A continuació, des del Centre d'Educació de Persones Adultes Tetuán i l'Associació ADEPA (Madrid), ens van presentar l'experiència de la tertúlia musical cibernetica que es va realitzar el 10 de febrer de 2005 entre diverses entitats de CONFAPA. Vam explicar com vam compartir a través del *Messenger* l'Obra "El concert d'Aranjuez" de Joaquín Rodrigo amb la mateixa metodologia de les tertúlies musicals dialògiques, però a través d'Internet. La finalitat és sobretot la de gaudir amb la música: aprendre-la, sentir-la, interioritzar-la i analitzar-la. La tertúlia musical cibernetica va ser un somni en l'últim congrés de tertúlies, i després d'aquesta primera experiència podem plantejar-nos nous

somnis i reptes que podem anar desenvolupant per a les tertúlies aprofitant les possibilitats que ens brinda Internet, com crear un fòrum, un xat, etc.

Finalment, i per a tancar amb la taula rodona d'experiències de les entitats, des de l'Associació Cultural "Compartiendo Culturas", ens van comentar la presentació que ens van enviar les i els participants de les Tertúlies de São Carlos, Brasil: des de l'any 2002 que va començar la primera tertúlia a la Universitat de la Tercera Edat, cada any han crescut i actualment ja en funcionen cinc. Les realitzen des de persones nelectores, fins a familiars de comunitats d'aprenentatge. Les seves veus ens van emocionar, veient com el que vivim des d'aquí té molt a veure amb el que viuen ells i elles a Brasil:

"Abans jo em desanimava al llegir un text, ara quan començo ja no vull parar, ... ara em dona forces per continuar. És molt important per aprendre a llegir cap tertúlia i també convido les i les meves veïnes a participar a

La Tertúlia Literària Dialògica Musical Dialògica

Després de la taula rodona i les tertúlies ens vam organitzar en sis grups i vam compartir a través del diàleg interpretacions d'un fragment de l'obra universal *Antígona* de Sòfocles. Vam començar a reunir-nos en diferents grups musicals dialògiques amb l'objectiu de "cançons" de Txaikovski. Vam escoltar *la Dansa de la Fada de Sucre*, *la Dansa àrabi* i *el Vals de les flors*. Persones de diferents associacions i entitats participants de tertúlies literàries i musicals dialògiques o persones que volien conèixer l'experiència vam poder gaudir-les a la pràctica i enriquir-nos amb el que totes i cadascuna de les persones participants que vam venir de tants diferents llocs aportem a la tertúlia a través de diàleg.

Grups de Treball

Després de la tertúlia musical dialògica vam iniciar els Grups de Treball on vem dialogar sobre els criteris i principis en els quals es basa el funcionament de les tertúlies literàries i musicals dialògiques amb l'objectiu de millorar i seguir avançant en aquest funcionament i el respecte d'aquests criteris. Així, entre tots i totes sorgiren moltes bones pràctiques que s'estan vivint dia a dia a les tertúlies i propostes i nous reptes per les *Mil i una tertúlies literàries*

NOTES

1. També vam comentar com podem accedir a la revista virtual: a través de la pàgina web de CONFAPEA (www.neskes.net/confapea) accedim a la pàgina web de les Mil i Una Tertúlies Literàries i Musicals Dialògiques per tot el Món i des d'allà podem entrar a la revista virtual.
2. Fragment del Relat Curt *Parònimos, Sinònimos y Antònimos*, realitzat per un dels participants a la tertúlia de Nanclares de la Oca.
3. Paraules d'una participant nelectora d'una tertúlia literària dialògica d'una Escola d'Educació de Persones Adultes de São Carlos, Brasil.

i musicals per tot el món. ●

Des de la Comissió de Tertúlies Literàries i Musicals Dialògiques de FACEPA es va exposar el reconeixement internacional que les tertúlies estan tenint pels seus criteris, metodologia i pels seus resultats tan transformadors

PAPERS
d'Educació de
Persones Adultes

Número 50
A B R I L
2 0 0 6

37

VIII Congrés Internacional de Persones Participants en Alfabetització 18 de novembre de 2006

El dissabte 18 de novembre, Barcelona tornarà a reviure una de les trobades més esperades per als participants en nivells bàsics d'educació de persones adultes, el Congrés d'Alfabetització. Vuit anys després de la seva primera edició a Sant Boi de Llobregat, aquest esdeveniment ja s'ha consolidat com un referent per les entitats del moviment d'educació democràtica de persones adultes de tot l'Estat Espanyol, i està esdevenint progressivament un important punt de trobada per altres entitats d'àmbit internacional.

Enguany, tindrem una magnífica oportunitat per constatar com a cada congrés es van assentant les bases per al moviment internacional d'educació democràtica, al mateix temps que es va enfortint la xarxa a nivell local. ●

Totes les informacions actualitzades sobre el Congrés (lloc, horari, programa, inscripcions, etc.) les podreu consultar al web de FACEPA: www.facepa.org, i al de la CONFAPEA: www.neskes.net/confapea.

Curs de monitores de lleure amb especialitat en menjador per a dones gitanes

El proper dia 26 de setembre començarà al barri de la Mina el curs de monitores de lleure amb especialitat en menjador que organitza l'Associació Gitana de Dones Drom Kotar Mestipen.

El curs es realitzarà de manera totalment gratuïta i està homologat per la Generalitat de Catalunya, de manera que un cop finalitzat les dones obtindran la titulació oficial de monitora en el temps de lleure.

Aquest curs té una durada de 305 hores en total (130 hores lectives, 150 hores de pràctiques i 25 hores de treball destinades a l'elaboració d'una memòria) i té com a objectiu la inserció laboral de les dones gitanes sense titulació acadèmica.

El nombre de participants està previst que sigui de 25, esperant una consolidació mínima del 80% al mercat laboral.

Al mateix temps, amb aquest curs es potencia la creació de referents gitanes positives dins de les escoles, ja que les dones posteriorment passaran a treballar en la seva majoria, com a monitores de menjador en escoles amb alumnat gitano esdevenint referents positius per als nens i nenes gitanos i no gitanos.

Per tal d'afavorir la participació de totes les dones gitanes que hi estiguin interessades mentre s'estigui fent el curs es posarà a disposició de les dones un servei totalment gratuït per a infants de 0 a 12 anys. ●

Si voleu més informació poseu-vos en contacte amb l'Associació Gitana de Dones Drom Kotar Mestipen: www.dromkotar.org

Forma't en TIC: societats multiculturals, habitatge-món laboral i prevenció de la violència de gènere

Durant els mesos d'octubre, novembre i desembre es duran a terme tres cursos gratuïts de formació en TIC amb l'objectiu de facilitar l'accés a les tecnologies a totes les persones i promoure una societat del coneixement inclusora i participativa. A cada curs es treballarà un tema específic d'interès social per tal d'aprofundir en aspectes concrets sobre la nostra realitat, com són les societats multiculturals, l'habitatge-món laboral i la preven-

ció de la violència de gènere.

Les sessions de formació compten amb el suport de la Secretaria de Telecomunicacions i Societat de la Informació del Departament de la Presidència de la Generalitat de Catalunya. ●

Per a més informació i inscripcions podeu enviar un email a facepa@facepa.org o trucar al 93 315 29 69.

**Aprendiendo para el amor o para la violencia.
Las relaciones en las discotecas.
Elena Duque
Barcelona: El Roure. 2006**

Com són els espais de socialització on s'estan relacionant els i les joves? En quina mesura afecta això a les relacions afectives i sexuals que tindran al llarg de les seves vides? Quins models d'atractiu es potencien entre adolescents i com influeixen en l'augment de la violència de gènere? Aquestes i altres qüestions són analitzades amb rigor científic per la doctora Elena Duque, que aborda de forma innovadora la temàtica de les relacions a les discoteques amb l'objectiu de realitzar propostes de superació d'actituds i comportaments que poden generar acceptació de maltractaments en aquest i altres contextos. L'autora inclou en aquest llibre les aportacions del feminisme i les teories sobre les relacions afectives i sexuals més rellevants a nivell internacional per incorporar aspectes com l'amor, la sexualitat, la solidaritat femenina o l'atracció en la seva anàlisi.

El llibre parteix d'una realitat: les dades i les investigacions sobre violència de gènere mostren que aquesta problemàtica afecta dones de totes les edats, cultures i classes socials independentment del seu nivell d'estudis. Existeix un estereotip envers el perfil de dona maltractada (sense estudis, econòmicament dependent, de cultures no occidentals) que és imprescindible superar per tal d'avançar en la prevenció i superació de la violència de gènere.

L'anàlisi que ens presenta l'autora, en un context escàsment estudiat com són les discoteques, ens apropa a una realitat que pares, mares i professorat desconexem

majoritàriament. La seva lectura ens porta a plantejar-nos fins a quin punt coneixem com s'estan socialitzant els i les joves a la societat del coneixement i com podem prevenir situacions de maltractaments a través d'una tasca educativa implicada i compromesa amb la superació d'aquesta problemàtica. En aquest procés, esdevé fonamental el desenvolupament de relacions igualitàries, l'avenç cap a la llibertat sexual i la solidaritat entre dones.

L'autora, defensora d'aquests espais lúdics, ha realitzat una exhaustiva anàlisi de l'evolució de les discoteques des dels seus orígens fins a l'actualitat, incloent l'estudi dels rols femenins i masculins i els canvis respecte a l'amor i la sexualitat a cada etapa. Partint de les contribucions del feminisme dialògic i de les teories socials actuals respecte al tema tractat, el llibre ens presenta les veus sinceres de joves adolescents que parlen com mai ho farien davant de professorat o familiars.

Aquest llibre es publica dins d'una línia d'impacte internacional que l'editorial El Roure va iniciar l'any 2004 amb la publicació del títol *El amor en la sociedad del riesgo. Una tentativa educativa*, de Jesús Gómez. L'autor plantejava ja la necessitat de combinar ciència i il·lusió en l'anàlisi sobre l'amor, una anàlisi imprescindible per entendre les conseqüències de concebre l'amor com instint inevitable o pel contrari, en paraules de l'autor, un sentiment i desig que vulguin viure un moment o tota una vida de felicitat. ●

P A P E R S

Número 50

Abril 2006

AQUESTA REVISTA ES PUBLICA
QUADRIMESTRALMENT